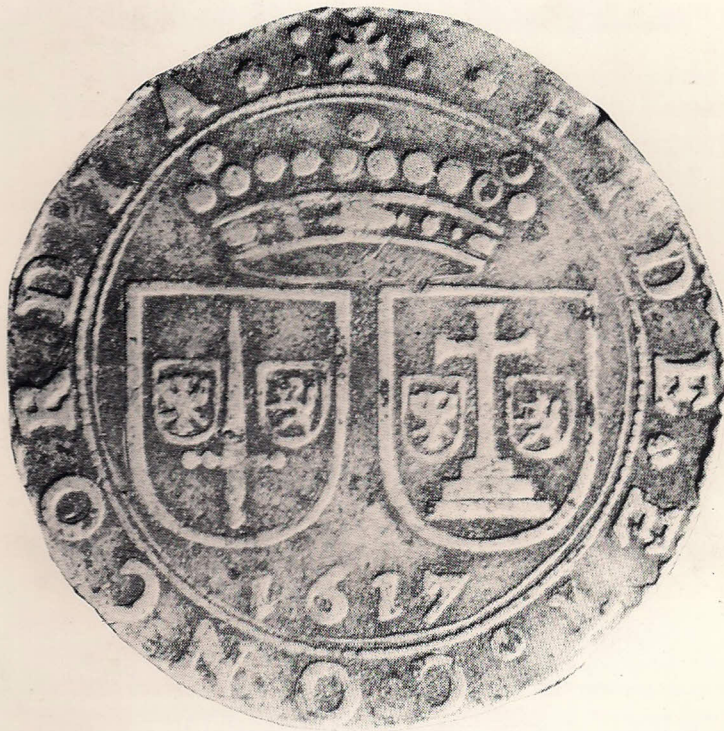

HET LAND VAN AALST

Tijdschrift van de
Geschiedkundige
Vereniging
Het Land van Aalst

Het Land van Aalst

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Ere-Voorzitters: F. Courteaux
L. De Rijck

Ere-Bestuurslid: A. Van Lil,
initiatiefnemer en medestichter

Voorzitter: L. Robijns

Ondervoorzitter: H. Van Isterdael

Beheerder: G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60.19.04

Redactiesecretarissen: S. De Lange - M. Cherretté

Verslaggever: B. Boel

Archivarissen - Bibliothecarissen: C. Uyttersprot - M. Uyttersprot

Public-relations: M. Cock en D. Van de Perre

Het tijdschrift wordt uitgegeven met de steun van de Vlaamse Gemeenschap,
het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen en de stad Aalst.

Prijs voor het Jaarabonnement:

Voor leden: 400 fr., steunende leden: 600 fr. en ereleden 1.200 fr. te storten
op P.C.R. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14,
9620 Zottegem.

De auteur is verantwoordelijk voor zijn artikel.

Kaftontwerp: Bart Maris, Meerbeke.

Op de kaft is de penning van "Het Land van Aalst" (1617) weergegeven.

Op de voorkaft het wapenschild van de twee steden Aalst en Geraardsbergen, en op de achterzijde de vijf baronieën.

Drukker: ADB-Andries, Kerkstraat 225, 1851 Grimbergen-Humbeek.

ISBN: 240 - 938 - 7 P.

Redactie:

Alle kopijen moeten in 2-voud gestuurd worden naar
M. Cherretté, Oudenaardsessteenweg 20 - 9410 Erpe-Mere - Tel. 053/80.13.77

LIDGELDEN

Met dit dubbelnummer besluiten we de 41ste jaargang. Gewoontegetrouw komen we met dit laatste nummer aankloppen voor de betaling van de lidgelden, die we sedert 1986 ongewijzigd hebben kunnen houden.

Wegens de gevoelige prijsstijgingen voor druk en verzending ziet het bestuur zich genoodzaakt thans het lidgeld te verhogen tot

- 500 fr voor leden
- 800 fr voor steunende leden
- 1200 fr voor ereleden (ongewijzigd)

Na de prijsverhoging zal de opbrengst van de lidgelden nog niet volstaan om de drukkosten te dekken. Steunende leden zijn dus zeer welkom.

Wij hopen dat deze voor de vereniging dwingende prijsverhoging U niet zal weerhouden uw leesgeld te vernieuwen. Het bedrag kan gestort worden bij middel van bijgevoegd stortingsformulier op PCR 000-0586911-61 van "Het Land van Aalst" Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

Het bestuur dankt U alvast bij voorbaat voor de vernieuwde trouw, waardering en medewerking.

KILBICK

— 1953-1954, 1955-1956

SINWELL

1957

ZOTTIGEM

Dhr. J. Cardoen

Centrum voor Sterkarchitectuur
1958-1959, 1960-1961

IN MEMORIAM ACHIEL DE VOS

Op 30 oktober overleed de Heer Achiel De Vos, voorzitter van het Verbond van Kringen voor Geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen.

Achiel De Vos was het boegbeeld van de lokale geschiedschrijving in Oost-Vlaanderen. Hoezeer hij werd gerespekteerd door heemkundigen en beroepshistorici, mocht blijken uit het indrukwekkend *Liber Amicorum* dat hem op zaterdag 9 september j.l., de dag van zijn 65e verjaardag, tijdens een feestelijke zitting in de sporthal van zijn geboortedorp Evergem werd overhandigd. Tot de 39 auteurs behoorde ook ons bestuurslid, Sylvain De Lange. De plechtige uitreiking van de *Tweejaarlijks Prijs F. De Potter en J. Broeckaert* aan Achiel De Vos op 7 oktober j.l. op het Achtste Tweejaarlijks Colloquium van het Oostvlaams Verbond van Kringen voor Geschiedenis te Ronse, was een ultieme hulde aan hem die zich zo verdienstelijk heeft gemaakt als plaatselijk geschiedschrijver, als archivaris van Eeklo, als voorzitter van *Appeltjes van het Meetjesland*, als voorzitter van de Kulturele Raad van Evergem, als voorzitter van het Oostvlaams Verbond, als lid van de Commissie voor Geschiedenis van onze Provincie en niet in het minst als onderwijzer-schoolhoofd van Evergem.

Bovenal verdient hij onze waardering voor de wijze waarop hij in zijn omgeving begeestering wist op te wekken voor de plaatselijke geschiedenis.

Het bestuur bood aan de familie zijn oprechte deelneming aan in de rouw.

Dir. E. Slagmuylder

Dir. A. Smet

Dir. G. Standaert

Ontmoetingsdag 1989 - 20 augustus

Dr. D. Piens vertelt op het Kartuizerplein over de kartuizers van Sint-Martens-Lierde. Naast hem mevr. C. Praet-De Vos die een referaat hield over het einde van de kartuize. Achter dr. Piens herkent men o.m. ondervoorzitter H. Van Isterdael met naast hem de heer P. Praet (foto D. Van de Perre).

DE ONTMOETINGS-DAG 1989 TE SINT-MARTENS-LIERDE

M. COCK

Precies op een der warmste zomerdagen van dit jaar, op zondag 20 augustus, ging de *ontmoetingsdag* 1989 door in de voormalige kartuizerpriorij te Sint-Martens-Lierde. Het werd, na Velzeke en Rozebeke (1987) en Steenhuize (1988), de derde ontmoetingsdag voor de leden van het "Land van Aalst"; wie er vorig jaar te Steenhuize bij was (21 augustus 1988) zal zich ongetwijfeld de druilerige regen herinneren.

Als trefpunt voor de ontmoetingsdag van dit jaar werd de aloude kartuize van Lierde gekozen, die in 1783 door Jozef II met zijn ophefmakende hervormingen werd afgeschaft. Zijn hervormingen hebben uiteindelijk geleid tot de Brabantse Omwenteling, die eerlang wordt herdacht en waaraan in de huidige jaargang al enkele artikels werden gewijd.

Een vijftigtal leden werden er om 14u30 door uw verslaggever in de kartuizerkerk, thans parochiekerk van Sint-Martens-Lierde, verwelkomd; ze werden er door Z.E.H. pastoor A. Uytendaele gastvrij ontvangen.

Mevrouw C. Praet-De Vos, ons geacht lid, hield in de prachtig gerestaureerde kerk een referaat over het roemloze einde van de kartuize; haar lezing werd in *nummer 4* van deze jaargang opgenomen. De aanwezigen maakten daarna een rondgang door de kerk onder leiding van dr. D. Piens en van ondergetekende, waarbij de meest markante kunstvoorwerpen werden besproken. Ze verlieten de kerk langs de sacristij, een deel van de oude pandgang. Daarna bezochten de deelnemers nog de monumentale schuur van de priorij en liepen langs het priorshuis naar het poortgebouw en het gastenkwartier. De heer H. Geeraerts, die deelnam aan de ontmoetingsdag, en eigenaar is van een deel van het poortgebouw, was zo vriendelijk om ons de pas gerestaureerde delen van dit gebouw te laten bezoeken.

Tot slot ontvingen de aanwezigen een kopie van een kaart van het dorp in 1783, met begeleidend schrijven, waarin de inwoners vroegen om de afgeschafte kartuizerkerk voortaan als parochiekerk te mogen gebruiken.

DE ONTMOETINGSDAG 1989
 TE SINT-MARTENS-LIERDE

Dhr. M. M. S. Vrienden
 Dhr. J. Vermeulen

Dhr. R. Van Bockstaele
 Dhr. J. Vandenberg
 Dhr. W. Van der Maelen

Mevr. M. Depraetere

Precies bijgevoegd was de ontmoetingsdag van 20 augustus 1989 door in de voormalige kerk van Sint-Martens-Lierde. Het werd na vele zeken en Rosenbeke (1988) van Steenhuis (1988) de derde ontmoetingsdag voor de leden van het "Land van Aalst" die er voortaan

Ontmoetingsdag 1989 - 20 augustus
 Dr. D. Piens en M. Cock leiden de deelnemers rond in de voormalige kerk van Sint-Martens-Lierde (foto D. Van de Perre).

Dhr. L. Mertens
 Dhr. O. Van Cromphout

Tot slot worden de aanwezigen de aanwezigheid van een kaart van het dorp in 1783, met bijbehorend schrijven, waarin de inwoners vroegen om de bisschop van de kerk van Sint-Martens-Lierde te laten bezoeven.

Dhr. R. De Troyer

ARCHEOLOGISCHE WAARNEMINGEN IN HET STADSCENTRUM VAN AALST

W. DE SWAEF & M. PIETERS

1. Inleiding

In januari 1986 werd een perceel (Kad. [Popp]: Aalst, Sectie A, nr. 229, fig. 1) in de Ridderstraat, de bovenste 2 tot 3 m weggegraven over een oppervlakte van meer dan 1000 m². Deze graafwerken, uitgevoerd in functie van het oprichten van nieuwe kantoorgebouwen voor de BBL (1), werden in beperkte mate archeologisch gecontroleerd. Een profiel van $\pm$ 80 m lengte kon onderzocht worden (fig. 2). Op regelmatige afstanden ($\pm$ 8-10 m) werd een schets gemaakt van de stratigrafische opbouw. Uit deze schetsen werd fig. 3 gedistilleerd. Tegelijkertijd werden ook zoveel mogelijk archaeologica in stratigrafisch verband gerecupereerd.

In de stratigrafie van deze site werden 3 hoofdeenheden onderscheiden:

- a) een puinpakket: 0-60 cm/ + 300 cm
- b) een bruinzwarte tot grijsbruine zandlemige horizont: 60/160 cm - 160/280 cm
- c) de moederbodem: bleekbruine zandleem

2. Het puinpakket (fig. 3: 1-3)

De bovenste laag (0 - 25/40 cm; fig. 3:1) bestaat uit grint, recentelijk aangevoerd voor de aanleg van de parkeerruimte ronde de Heilige Geestkapel. Tot deze fase hoort ook het dempen van een kelder (fig. 3:2). Onder deze grintlaag bevindt zich een baksteenpuinpakket (fig. 3:3). Dit laatste verloopt zeer grillig. Op de ene plaats is dit amper 25 cm dik, op de andere meer dan 3 m. Uit deze puinlaag weerhouden we enkel een kleine kuil (fig. 3:4) gevuld met hoofdzakelijk post-middeleeuwse ceramiek (fig. 4).

(1) Dit onderzoek werd uitgevoerd dankzij de bereidwillige toelating van de Heer W. Wuytens, kantoordirecteur BBL-Aalst Centrum, en van de firma Peynsaert om de bouwwerf te betreden.

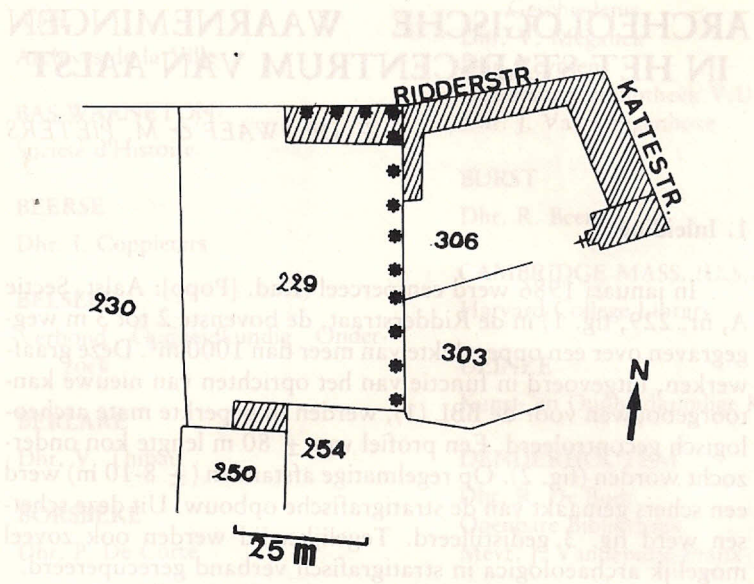

Fig. 1: uittreksel uit de kadastrale kaart van P.C. Popp van de stad Aalst met aanduiding (sterretjes) van het bestudeerde profiel.

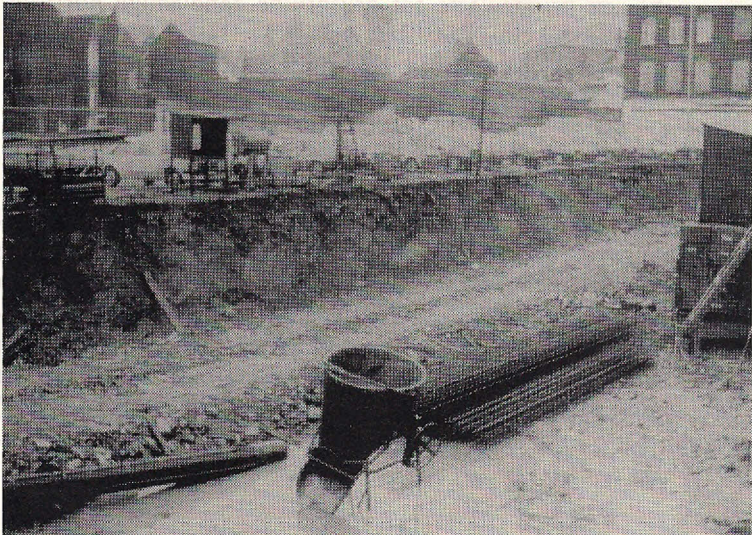

Fig. 2: situatiefoto.

Archeologisch materiaal

1. randfragment van een kom; grijs baksel; zwartgrijs oppervlak; Ø rand: 31-32 cm.
SCOLLAR (G.), VERHAEGHE (F.) & GAUTIER (A.) (1970); p. 55; fig. II. 31 (midden en 2^e 1/2 14^e eeuw).
2. bodemfragment met standring; grijs baksel.
3. randfragment van een bord; lichtrood baksel; slibversiering in geel loodglazuur; oranjebruin loodglazuur op de binnenzijde; roestbruin loodglazuur op de rand; Ø rand: 33-34 cm.
DE SMET (M.) (1984); p. 3; fig. 6 (niet jonger dan 1^e helft 16^e eeuw).
CLEVIS (H.) & SARFATIJ (H.) (1982); pp. 31-32; fig. 15, 16 en 18 (1585-1617 met een concentratie rond 1600).
4. randfragment van een kamerpot; oranjerood baksel, donkerbruin loodglazuur op de buitenkant en op de binnenkant van de rand; Ø rand: 23 cm.
VANDENBERGHE (S.) & RAFFO (P.) (1981); p. 276; fig. I.1 (rond 1500).
VANDENBERGHE (S.) (1974); p. 223; fig. 1.5.
JANSSEN (CH.L.) (1983); p. 213; fig. 27.2 (XVI a).
5. randfragment van een melkteil; lichtrood baksel; oranjebruin loodglazuur op de binnenkant; Ø rand: 22-23 cm.
TIEGHEM (G.) & CARTIER (B.) (1976); p. 122; fig. 5.14 (midden 16^e-midden 17^e eeuw).
- 6-7. randfragmenten van melkteilen; lichtrood baksel; roodbruin loodglazuur op de binnenkant; Ø rand (7): 27 cm.
TIEGHEM (G.) & CARTIER (B.) (1976); p. 126; fig. 7 (17^e eeuw).
- 8-9. randfragmenten van melkteilen; oranjerood (8) en oranjebruin baksel met grijze kern (9); roodbruin (8) en bruin tot olijfgroen (9) loodglazuur op de binnenkant; Ø rand (9): 32-35 cm.
TIEGHEM (G.) & CARTIER (B.) (1976); p. 125; fig. 6 (midden 16^e - midden 17^e eeuw).

10. randfragment van kommetje; bruinrood baksel; geel loodglazuur op de binnenkant; oranjebruin loodglazuur op de rand; $\emptyset$ rand: 17-18 cm.
VANDENBERGHE (S.) (1972); p. 132; fig. II.11 (16^e - 1^e helft 17^e eeuw); p. 134; fig. IV.29.
11. randfragment van een hengselpotje; lichtrood baksel; donkerbruin loodglazuur op de binnenkant; geel loodglazuur op de buitenkant; $\emptyset$ rand: 9 cm.
VANDENBERGHE (S.) (1976); p. 176; fig. 1.6 (1^e helft 18^e eeuw).
- 12-23. randfragmenten van kommetjes met ribbelgroefversiering op de wand; lichtrood baksel; buitenwand ongeglazuurd of oranjebruin loodglazuur (13, 15); binnenwand groen of oranjebruin loodglazuur (12); rand: oranjebruin loodglazuur; $\emptyset$ rand: 13-15 cm.
VAN DOORNE (V.) (1985); p. 22; fig. B12-B14 (16^e-18^e eeuw).
- 24-26. randfragmenten van gelijkaardige kommetjes met naar buiten geplooid rand; lichtrood (25), lichtrood met grijze kern (24) en grijs baksel (26); buitenwand: oranjebruin (24-25) en olijfgroen (26) loodglazuur; binnenwand: groen loodglazuur; rand: oranjebruin (24) en groen loodglazuur (25-26); $\emptyset$ rand: 14 cm (24) en 13 cm (26).
- 27-28. wandscherven met slibversiering; oranje-grijs baksel; olijfgroen loodglazuur; slibversiering in geel loodglazuur.

3. De bruinzwarte tot grijsbruine zandlemige horizont (fig. 3:5)

Deze humushoudende horizont werd nagenoeg over het ganse terrein teruggevonden. Afhankelijk van de dikte van de puinlagen en van de in de horizont aanwezige vergravingen (greppel (5b), kuil (5c), paalgat (5d)) is deze tussen 60 en 240 cm dik. Deze gaat geleidelijk over in de moederbodem (fig. 3:6) en vertegenwoordigt de oudste archeologische laag op deze site. Zowel uit de laag zelf als uit de verschillende sporen werd enkel laat-middeleeuws archeologisch materiaal gerecupereerd (fig. 5): ceramiek, metaal (fig. 6) en dierlijk botmateriaal w.o. een hond in anatomisch verband (fig. 3:5a).

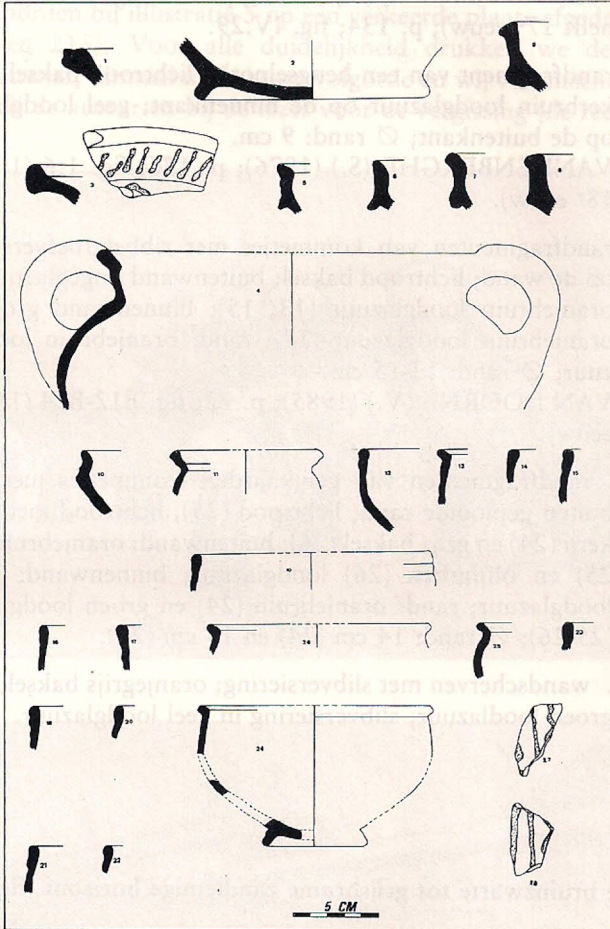

Fig. 4: Ceramiek uit de post-middeleeuwse kuil.

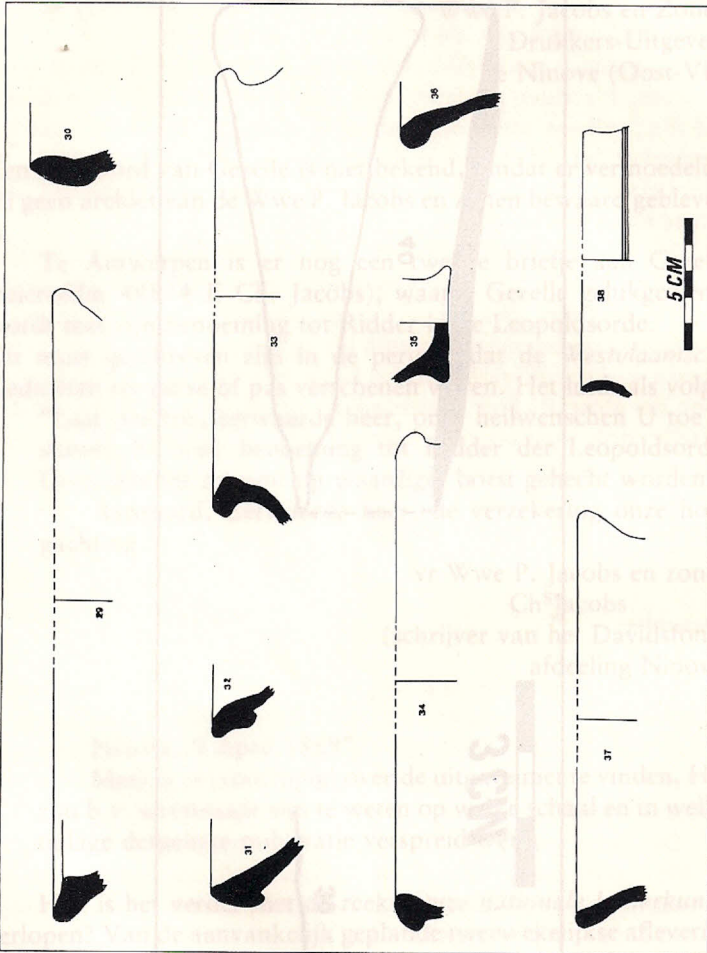

Fig. 5: Archeologisch materiaal uit de bruinzwarte tot grijsbruine zandlemige horizont.

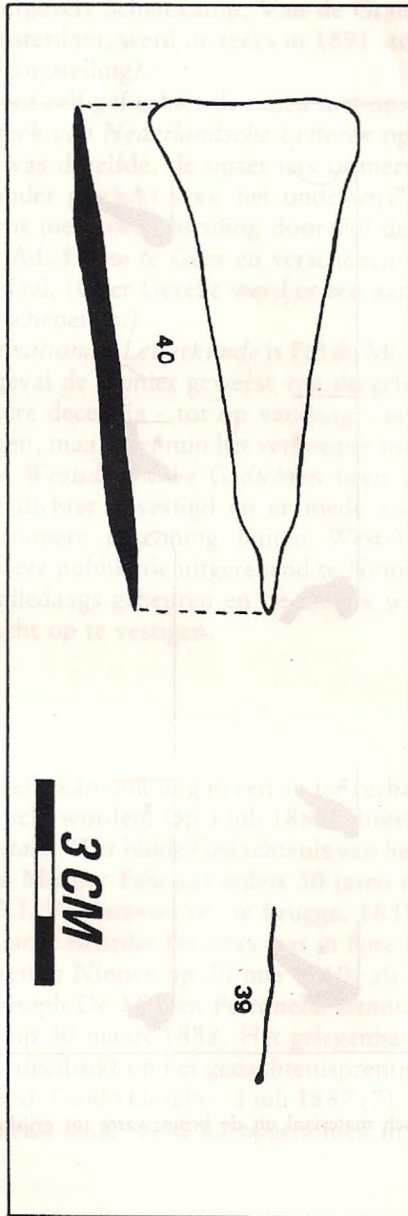

Fig. 6: metalen objecten uit de bruinzwarte tot grijsbruine zandlemige horizont.

Archeologisch materiaal

29. randfragment van een kom; bruingrijs baksel; zwartgrijs oppervlak; Ø rand: 24 cm.
VAN DOORSELAER (A.) & VERHAEGHE (F.) (1974); fig. 30.7; p. 56 (3^e 1/4 14^e eeuw)
SCOLLAR (I.), VERHAEGHE (F.) & GAUTIER (A.) (1970); fig. II 28, 30-32; p. 35 (midden - 2^e 1/2 14^e eeuw)
30. randfragment van een kom; bleekgrijs baksel; Ø rand: 34-36 cm.
VAN DOORSELAER (A.) & VERHAEGHE (F.) (1974); fig. 30.13; p. 56. (2^e 1/2 14^e eeuw)
TIEGHEM (G.) & CARTIER (B.) (1976); type AO (14^e eeuw)
31. randfragment van een kookpot; grijs baksel; zwartgrijze binnen- en buitenwand.
SCOLLAR (I.), VERHAEGHE (F.) & GAUTIER (A.) (1970); fig. IV. 11-20; p. 37 (midden en 2^e 1/2 14^e eeuw)
32. randfragment van een kookpot; grijs baksel; zwartgrijze binnen- en buitenwand.
SCOLLAR (I.), VERHAEGHE (F.) & GAUTHIER (A.) (1970); fig. IV. 11-20; p. 37 (midden en 2^e 1/2 14^e eeuw)
33. randfragment van een kookpot; bruingrijs baksel; zwartgrijze wanden; Ø rand: 17 cm.
CALLEBAUT (D.) (1979); fig. 9.28 (14^e eeuw)
RAVESCHOT (P.) (1982); fig. 16 (2^e 1/2 13^e - begin 14^e eeuw)
34. randfragment van een kom (?); bleekgrijs baksel; Ø rand: 19 cm.
35. bodemfragment; grijs baksel.
36. randfragment van een braadpan; rozebruin baksel; ongeglazuurd.
CALLEBAUT (D.) (1979); fig. 12.61 (XIV-XV)
VAN DOORSELAER (A.) & VERHAEGHE (F.) (1974); fig. 27.1-13 (3^e 1/4 14^e eeuw)
37. randfragment; oranjebruin baksel; oranjebruin loodglazuur op de buitenzijde en op de rand; Ø rand: 16 cm.
VAN DOORNE (V.); fig. B11 (16^e-18^e eeuw)

38. randfragment van een drinkschaaltje (Siegburg); Ø rand: 10 cm.
39. koperen speld; l.: 26 mm; de kop bestaat uit 3 windingen opgerolde koperdraad.
BAART (J.) e.a. (1977); pp. 133-135 (14^e-17^e eeuw)
STROOBANTS (A.) (1985); fig. A 191 (17^e - 1^e 1/4 18^e eeuw)
40. driehoekig ijzeren voorwerp; l.: 75 mm; br.: 31 mm; dikte: 4 mm; gewicht: 30 g.

4. Besluit

Deze terreinen bevinden zich ten laatste sinds het eerste kwart van de 13^e eeuw binnen de stadsmuren (CALLEBAUT (D.), 1983, pp. 239-240). De Heilige Geestkapel en het Heilig-Geesthuis, beide daterend uit de 14^e eeuw (GHYSENS (J.), 1986, pp. 208-209), bevonden zich onmiddellijk ten oosten en ten noordoosten van het bestudeerde profiel.

Het archeologisch onderzoek sluit zich aan bij de historische gegevens en bevestigt dat op deze terreinen sinds de late middeleeuwen activiteiten plaatsgrijpen. Enkele vergravingen zoals een greppel, een kuil en een paalgat, maar vooral de overal aanwezige humeuze horizont, tonen dit aan. Resten van duurzame constructies werden echter niet vastgesteld, zodat mag aangenomen worden dat deze terreinen niet druk bebouwd waren, maar eerder een groene, open ruimte (bv. tuin) vertegenwoordigden in het middeleeuwse Aalst.

In de kleine kollektie dierlijk botmateriaal van deze site, is de hond zeer goed vertegenwoordigd (cfr. bijdrage A. Gautier).

Dat honden en katten in het laat- en post-middeleeuwse Aalst geen zeldzaamheid waren, valt af te leiden uit allerlei maatregelen van stedelijke overheid, die beoogde hun populatie binnen de stadsmuren onder controle te houden.

Aalst werd tussen de 14de en de 17de eeuw meermaals en zwaar door de pest getroffen. Onder de pestwerende maatregelen bevindt zich ook een paragraaf over honden en katten. Deze dieren moesten in perioden van epidemieën in huis aan de band gehouden worden. Verder mocht iedereen op straat rondzwervende dieren afmaken. Men stelde zelfs een hondenslager aan die

de stad moest doorkruisen om erop toe te zien dat deze maatregelen opgevolgd werden (BAERT (K.) & DAUWE (J.), 1975, pp. 15-46).

Wat de 18de eeuw betreft, weet men dat haast in ieder huis van de stad een paar honden werden aangetroffen. De armenkamer reageerde in 1774 tegen deze situatie door aan de eigenaars van honden geen bijstand meer te verlenen (COURTEAUX (F.), 1970, p. 12).

5. Bibliografie

BAART (J.), KROOK (W.), LAGERWEY (A.), OCKERS (N.), VAN REGTEREN ALTENA (H.), STAM (T.), STOEPKER (H.), STOUTHART (G.) & VAN DER ZWAN (M.). *Opgravingen in Amsterdam. 20 jaar stadskernonderzoek*, Amsterdam, 1977.

BAERT (K.) & DAUWE (G.), *Zwarte Zusters van Sint-Augustinus Aalst*, Aalst, 1975, 263 pp.

CALLEBAUT (D.), *Het Hof te Eksel te Moorsel*, Brussel, 1979 (= A.B. 220).

CALLEBAUT (D.), De Topografische groei van Aalst of hoe een Zelhof een gebastioneerde stad werd, in: *Miscellanea in honorem H. Roosens*, Brussel, 1983, pp. 227-249 (= A.B. 255)

CLEVIS (H.) & SARFATIJ (H.), Borden uit een Dordtse beerput (ca 1600), *Rotterdam Papers IV*, 1982, pp. 23-34.

COURTEAUX (F.), *De kapel van de H. Geest en de armenzorg te Aalst*, Aalst, 1970, 32 pp.

DE SMET (M.), Het aardewerk van de Boudeloo-abdij te Klein-Sinaai (Stekene) III, *Vobov-Info* nr. 16, 1984, pp. 1-14.

GHYSENS (G.), *Geschiedenis der Straten van Aalst*, Aalst, 1986.

JANSSEN (CH.L.), Het middeleeuwse aardewerk: ca 1200- ca 1550, in: JANSSEN (H.L.) (ed.) *Van Bos tot Stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch*, 1983, pp. 188-222.

RAVESCHOT (D.), Dobbel Slot/5 Mestput, *Stadsarcheologie* 1982, jg. 6 nr. 3, pp. 2-13.

SCOLLAR (I.), VERHAEGHE (F.) & GAUTIER (A.), *A medieval Site (14th century) at Lampernisse (West-Flanders, Belgium)*, Brugge, 1970 (D.A.G. XIII).

STROOBANTS (A.), METAAL (H.), in: *De Sint-Pietersabdij te Gent. Het rijke leven van zieke monniken. Twee afvalputten uit de infirmerie 1600-1780*, Gent, 1985, pp. 57-68.

TIEGHEM (G.) & CARTIER (B.), Evolution de la Tèle à lait du XIVe au XIXe siècle au manoir quiquempois (Villeneuve d'Ascq), *Revue du Nord* 58, 1976, pp. 113-136.

VANDENBERGHE (S.), Archeologisch onderzoek van een aalput aan St.-Romboutskerkhof te Mechelen, *Handelingen van de Koninklijke Kring van Oudheidkunde, Letterkunde en Kunst van Mechelen* (H.K.K.O.L.K.M.), 76 nr. 2, 1972, pp. 107-138.

VANDENBERGHE (S.), Het Oudheidkundig Bodemonderzoek in het Mechelse in 1974, *H.K.K.O.L.K.M.*, 78, 1974, pp. 220-230.

VANDENBERGHE (S.), Het Oudheidkundig Bodemonderzoek in het Mechelse in 1975 en 1976, *H.K.K.O.L.K.M.*, 80, 1976, pp. 169-199.

VANDENBERGHE (S.) & RAFFO (P.), Het Oudheidkundig Bodemonderzoek in het Mechelse in 1980 en 1981, *H.K.K.O.L.K.M.*, 85, 1981, pp. 244-283.

VAN DOORNE (V.), Rood aardewerk, in: *De Sint-Pietersabdij te Gent. Het rijke leven van zieke monniken. Twee afvalputten uit de infirmerie 1600-1780*, Gent, 1985, pp. 19-26.

VAN DOORSELAER (A.) & VERHAEGHE (F.), *Excavations at the XIVth century village of Roeselare (Sint Margriete) (East Flanders, Belgium)*, Brugge, 1974, (D.A.G. XV).

W. De Swaef

Regelbruggestraat 82

9300 Aalst

M. Pieters

Biesstraat 10

9390 Herdersem-Aalst

DE MARTELAREN VAN DE ABDIJ TE AFFLIGEM

W. VERLEYEN o.s.b.

In de tweede helft van de 16de eeuw werden er in de Nederlanden door de Geuzen meer dan 130 geestelijken vermoord. In tegenstelling met de protestantse martelaren zijn de meeste Roomse slachtoffers nagenoeg vergeten (1). Onder hen waren vijf of zes priestermonniken van de benedictijnenabdij Affligem die allen te Aalst de dood vonden.

1. Het voorspel

De abdij Affligem zou nauwelijks aan de beeldenstorm ontsnapt zijn dank zij de overeenkomst die op 23 augustus 1566 te Brussel tussen de landvoogdes Margareta van Parma en de edelen van het Eedverbond gesloten werd en onmiddellijk medegedeeld aan de oproerlingen, samengetroept rond Affligem en Tongerlo (2). In 1572, mogelijk ook al in 1571, vluchtten de meeste monniken naar Aalst, bevreesd voor de strooptochten van de Geuzen, die Dendermonde veroverd hadden. Toen muitende Spaanse soldaten zich op 26 juli 1576 meester maakten van Aalst en er de *refugie* (toevluchthuis) van de abdij beschadigden, zocht het grootste deel van de communiteit een toevlucht in Brussel. In september 1576 voerden 400 Spanjaarden prior Jaspar Smets en subprior Livinus De Mulder naar Aalst, waar ze vier dagen gevangen bleven tot een losgeld van 409 fl. betaald was (3).

Op 9 december 1577 nam Arnold Motmans, die van 1565 tot 1569 als verkozen abt zonder pauselijke bevestiging aan het hoofd van de abdij had gestaan, onder druk van de Staten het bestuur weer op zich (4). Affligem was in 1569 als dotatie geïncorporeerd

- (1) DE MOREAU (E.), *Histoire de l'Eglise en Belgique*, dl. V, Brussel, 1952, p. 265.
- (2) REGAUS (B.), *Hafflighemum Illustratum*, dl. II, kol. 1193 (Archief Abdij Dendermonde, nr. 1).
- (3) *Ibidem*, kol. 1219, 1227.
- (4) ROLIN (G.), *Une page sombre de l'histoire de l'abbaye d'Affligem. L'Usurpation du siège abbatial (1577-1581)*; in: *Miscellanea historica in honorem Leonis van der Essen*, dl. II, Brussel, 1947, p. 683-690.

bij het nieuwe aartsbisdom Mechelen, zodat kardinaal Granvelle als abt fungeerde. Toen A. Motmans zich in de statenvergadering verzette tegen de afzetting van landvoogd Juan van Oostenrijk, werd de abdij in de tweede helft van maart 1578 door het Zwarte Vendel geplunderd. Behalve drie van de latere martelaren, ondergingen toen nog andere religieuzen mishandelingen. De priestermonnik Johannes, afkomstig van Mechelen, werd gewond en verzorgd bij de Grauwzusters in zijn geboortestad. De lekebroeder, Johannes Fabri, liep bij het verdedigen van meubilair letsels op, waaraan hij op 29 juli 1578 stierf. De priestermonnik, Johannes Jaddaert, werd enige tijd te Aalst gevangen gehouden (5). Twee andere priesters, Judocus Pauwels en Michaël Bockemont, klauterden over de omheiningsmuur en ontkwamen naar Dendermonde. Daar vestigde de subprior zich met de communautiteit in de *refugie* aan de Koornaard, de huidige Vlasmarkt, terwijl de prior met enige monniken te Aalst verbleef. Een tiental jonge monniken werden op studie naar de universiteit van Douai gezonden (6).

Toen zou de communautiteit in het totaal ongeveer veertig koormonniken en een tiental lekebroeders geteld hebben. Drie monniken werden in deze periode ontrouw aan hun geloften: Dionysius Roef die in 1569 het diaconaat ontving (7), en de priesters Jacobus Claes die na opsluiting in de kerkelijke gevangenis in 1574 te Gembloux verbleef (8) en Tassaert die naar Holland vluchtte en huwde (9). Johannes Houbraecken werd wegens een overtreding uitgesteld voor de wijdingen, maar gedroeg zich later voorbeeldig (10).

In maart 1579 werd de situatie voor de monniken te Dendermonde onder de druk van Gent bedenkelijk. Waarschijnlijk kwam frater Godfried Pontanus er toen in de gevangenis terecht, geraakte vrij, maar werd opnieuw opgesloten en ontsnapte dank zij invloedrijke en waakzame vrienden slechts ternauwernood aan de dood (11). Rumoldus Mertens werd op straat overvallen en erg gewond in het naburige huis van kanunnik Meerschaert gedragen,

(5) REGAUS (B.), *Hafflighemum Illustratum*, dl. VII, kol. 1103, 1143, 1155, 1157, 1147, 1155 (Archief Abdij Affligem, 1A6).

(6) A.R.A., *Kerkelijk Archief*, nr. 4651: *Comositus Motmanni*, p. 25 en vlg.

(7) Archief Aartsbisdom Mechelen, *Fonds Coriache*, nr. 5, p. 366.

(8) POULLET (E.) en PIOT (C.), *Correspondance du Cardinal de Granvelle (1565-1586)* (*Académie Royale de Belgique*), dl. V, Brussel, 1886, p. 188; REGAUS (B.), *Hafflighemum ...*, dl. VII, kol. 1096.

(9) *Ibidem*, kol. 1096, 1181.

(10) *Ibidem*, kol. 1179.

(11) *Ibidem*, kol. 1171.

maar herstelde (12). Zodoende waren de monniken gedwongen met verlies van een deel van hun bezittingen de wijk te nemen naar Aalst. Hier woonden zij in de ruime *refugie*, het Hooghuis op het Dendereiland nabij de Werfkapel. Op de bovenverdiepingen, in feite ruime graanzolders, had men voorlopige cellen ingericht. Bij de *refugie* hoorden nog drie bijgebouwen en een grote boomgaard (13).

Op 25 mei 1579 diende de communauteit een smeekschrift in, ondertekend door A. Motmans en negentien monniken; wegens de grote financiële nood waren ze door de Raad van Brabant gemachtigd om de goederen met 10.000 kronen te belasten (14). Op 9 augustus 1579 werd de stad overrompeld door de Malcontenten, onder leiding van de jonge graaf Filips van Egmont, en die dikwijls al even baldadig optraden als de Geuzen (14). Op 12 september 1579 verzoende de stad zich met de nieuwe Spaanse landvoogd, Alexander Farnese (15).

Na de volgelvrijverklaring van Willem van Oranje, legde de Raad van Oorlog in september 1579 beslag op het abdijbezit en wees het aan de prins toe (16).

In het begin van 1580 verbleven er nog enkele lekebroeders en knechten in de abdij. Door één van deze laatsten, de onderportier, werd het genadebeeld van O.-L.-Vrouw van Affligem verbrijzeld (17).

Ingesloten door Brussel, Vilvoorde, Dendermonde, Gent en Oudenaarde, was de stad Aalst afgezonderd van de Waalse provincies, die zich met de Spaanse landvoogd verzoend hadden. Ze stonden er alleen nog maar langs de Dender mee in verbinding. De val van Ninove op 30 maart 1580 was het begin van een eindeloze blokkade die 25 maanden zou duren. De niet betaalde tuchteloze soldaten waren voor de bevolking een ondraaglijke last. Zij beroofden en mishandelden de burgers. Waarschijnlijk werd de priestermonnik, Johannes Van Mechelen, door hen zo erg gewond, dat hij na enige maanden verpleging in het huis van

(12) *Ibidem*, kol. 1166.

(13) DE POTTER (F.) BROECKAERT (J.), *Geschiedenis der Stad Aalst*, dl. I, Gent, 1873, stadsplan volgens Sanderus.

(14) REGAUS (B.), *Hafflighemum* ... dl. II, kol. 1238-139.

(15) DE CACAMP (F.), *Dertig maanden uit de geschiedenis van Aalst (juni 1579 tot december 1581)*; in: *Het Land van Aalst*, VIII, 1956, p. 113.

(16) REGAUS (B.), *Hafflighemum* ..., dl. II, kol. 1240.

(17) PHALESIUS (H.), *Monasterii Sancti Petri et Pauli Affligeniensis Chronicon*, p. 8-9 (Archief Abij Affligem, 1A2).

Petrus De Ludereere op 10 juli 1580 stierf. Hij werd bij de Karmelieten begraven en A. Motmans betaalde 64 fl. aan zijn gastheer (18).

In mei 1580 pleegde de stadsgouverneur verraad en leverde tevens de burcht van Liedekerke, eigendom van zijn vrouw, uit aan de vijand. Er ontstond paniek in de stad. De talrijke geestelijken die hun toevlucht in de stad hadden gezocht, werden ook opgevorderd om de wacht op te trekken. Op 11 juni 1580 viel het slot van Hekelgem, dat aan de abdij toebehoorde en een der uiterste bolwerken van Aalst, in handen van de opstandelingen. De abdij zelf werd op 16 juli 1580 in brand gestoken door een zekere Nicasius Cleengat (Cleygate, Clergate) uit Ternat, een gewezen pachter van het klooster, die met zijn manschappen het kasteel van Moorsel kon bezetten door toedoen van de eigenaar, Jehan de Luu, oud-burgemeester van Aalst. Zo werden de verbindingen met de dorpen ten noorden en ten oosten verbroken, waaronder de weg van het hout, daar toen het meeste brandhout van Aalst uit de Affligemse bossen kwam (19). De Malcontenten zouden de abdij soms als steunpunt hebben gebruikt. Na de verwoesting van het klooster trok A. Motmans zich terug uit de Staten, waarin hij ondanks alles passief was blijven zetelen. Op 2 augustus 1580 zocht hij toenadering tot A. Farnese die op 18 augustus welwillend reageerde. Op 12 oktober 1580 was A. Motmans nog te Aalst, maar droeg dan het bestuur over aan prior L. De Mulder en trok zich terug in de priorij van Neerwaver. Toch duurde het nog tot 10 september 1581 eer de onderwerping van de abdij voltrokken was (20).

Het platteland werd door de soldaten van beide partijen uitgezogen. In Aalst heerste pest en hongersnood. In september 1580 werden "vrijbuiters", die deelgenomen hadden aan de verwoesting van de abdij, gevangen genomen, maar de legerkapiteins wilden ze als soldaten behandelen en tegen een losgeld vrij laten. De magistraten verkregen echter van Farnese hun terechtstelling. Op 26 september 1580 werd Jehan Faschiijn, gewezen lid van de burgerwacht van Aalst, die eveneens tot de brandstichters te Affligem behoorde en mede de afval van het slot van Moorsel had veroorzaakt, gevangen genomen (21).

(18) REGAUS (B.), *Hafflighemum* ..., dl. VII, kol. 1095.

(19) DE CACAMP (F.), *Art. cit.*, p. 122, 129-130, 132; REGAUS (B.), *Hafflighemum* ..., dl. II, kol. 1543-1544; DE CACAMP (F.), *art. cit.*, in: *Het Land van Aalst*, IX, 1957, p. 7.

(20) PHALESIUS (H.), *Monasterii* ..., p. 275-276; REGAUS (B.), *Hafflighemum* ..., dl. II, kol. 1244.

(21) DE CACAMP (F.), *Art. cit.*, p. 15.

In maar 1581 diende prior L. De Mulder met negen monniken een smeekschrift in om 20.000 kronen te mogen lichten op de abdijgoederen, wat vicaris-generaal Morillon echter hardnekkig weigerde (22).

In juli 1581 mislukte het beleg van het slot van Moorsel (23), waar de bezetting de streek bleef terrorizeren. Op 22 februari 1582 zou het zelfs nog weerstand bieden met zes man. Gelukkig mislukte op 9 november 1581 een poging van de hogervermelde N. Cleengat om in de vroege ochtend met een vijftiental mannen, verkleed als boeren en boerinnen, geladen met hout, stro en eetwaren, langs de Baasrodepoort toegang te verschaffen aan de verborgen troepen van de Staten (24). Hij werd later gevangen genomen en op de Grote Markt van Aalst geworgd en verbrand (25). Een aanval op 2 januari 1582 werd nog afgeslagen, maar na een tweede hongervinter was de overbevolkte stad, vol vluchtelingen, totaal uitgeput (26).

2. De inname van Aalst in 1582

De aanval gebeurde aan de Brusselpoort op 23 april 1582 tussen drie en vier uur 's morgens onder leiding van Olivier van den Tympel, gouverneur van Brussel, en de heer van Thiant, gouverneur van Ninove. Een veertigtal geestelijken uit het omliggende hadden in de stad een toevlucht gezocht. Volgens het *Waerachtich verhael van die geluckige victorie, die Godt de Heer belieft heeft onsen volke te verleenen over die geweldige ende stercke stadt van Aelst, den XXXIII Aprilis laestleden. Anno M.D.LXXXII* werden er zeventien geestelijken gedood: *Item dan werden ghetelt seventien Papen, liggende bij die hooftkercke* (27). De Affligemse geschiedschrijver, Hubertus Phalesius (†1638), meende dat onder hen drie Affligemse monniken waren: Petrus Brecpot, uitdrukkelijk in het necrologium vermeld als martelaar, en volgens het getuigenis van schepen Van Vaernewijck, ook Johannes De Kempenere en Hendrik Schorebroot (28). In het spoor van Phalesius

(22) *Acta Monasterii Hafflighemensis*, dl. I, f° 269 (Archief Abdij Dendermonde, A).

(23) DE CACAMP (F.), *Art. cit.*, p. 227.

(24) *Ibidem*, p. 229.

(25) PHALESIUS (H.), *Monasterii ...*, p. 276.

(26) DE CACAMP (F.), *Vier maanden uit de geschiedenis van Aalst (1 januari tot 23 april 1582)*; in: *Het Land van Aalst*, VI, 1954, p. 155.

(27) DE POTTER (E.) en BROECKAERT (J.), o.c., dl. IV, Gent, 1876, p. 83.

(28) PHALESIUS (H.), *Monasterii ...*, p. 276.

schreven F. De Potter, J. Broeckaert en anderen dat er drie Affligemse monniken bij de Sint-Martinuskerk vermoord werden. Nochtans kon dit enkel gelden voor de laatste die inderdaad op 23 april stierf. De andere twee overleden pas enige tijd later. Wat is er gebeurd? Waarschijnlijk is H. Schorebroot naar de hoofdkerk gevlucht. Ook de andere twee vielen blijkbaar buiten de *refugie* in handen van de soldaten, mogelijk bij vrienden of op weg om uit de stad te ontkomen.

Volgens de protestantse historicus, uit de 17de eeuw, Emmanuel Van Meteren, zouden muitende Spaanse soldaten in 1576 Affligemse monniken aan de geslachtsdelen hebben opgehangen om hen te dwingen hun verborgen schatten aan te wijzen. Dit verklaarden geloofwaardige personen in de statenvergadering (29). De katholieke historicus, Adriaan Van Meerbeeck, reageerde hiertegen en veronderstelde, dat de Geuzen dit gedaan hadden (30). Zodoende schreven sommigen, dat de geestelijken in 1582 werden opgehangen in de deur van de Sint-Martinuskerk. Men hoort er ook een echo van in de *Catalogus Monachorum* van de Affligemse geschiedschrijver, Beda Regaus (†1808), die elders uivoeriger op die kwestie ingaat (31).

Volgens een andere Affligemse kroniekschrijver uit de 17de eeuw, Odo Cambier (†1651) werden er vijf monniken gedood: de vorige drie en twee, wier namen hij niet kende. Hij veronderstelde, dat de laatste twee de monniken waren die in de gevangenis te Aalst overleden (32).

De *refugie* werd overrompeld door vier soldaten *te peerde* en drie *te voete*, nl. Franchois Boudry, vaandrig van de heer van Thiant, Filips De Vos, Jehan De Puille, Jehan Vatin, Guillaume De le Fontaine, Martin Couvreur en Franchois Gheni. Samen met de ontvanger Johannes Overduytsche, *consierge* van de *refugie* en zijn vrouw Maria Van Vaernewijck, vielen er vier monniken in handen van de soldaten, nl. subprior Franciscus Paschasius, de cantor Willem van der Haeghen (Dumaeus), de koster Hendrik De Corte en Willem Ringelbergh. Het lager personeel zoals Mayken

(29) *Historie der Nederlandscher ende haerder Na-buren, oorlogen ende geschiedenissen tot den jaere 1612*, 's Gravenhage, 1614, f° 209 r°.

(30) *Chronycke van de gantsche werelt ende sonderlygnhe van de seventien Nederlanden*, Antwerpen, 1620, p. 583.

(31) Volgens De Potter en Broeckaert zeven monniken en volgens P. Van Nuffel zeventien (o.c., dl. IV, Gent, 1876, p. 86; *Het Historiek der Oude Straten van Aalst*, Aalst, 1915, p. 110); REGAUS (B.), *Hafflighemum* ..., dl. VIII, kol. 1149; dl. II, kol. 1250.

(32) *Haffligenium sive ducalis in Brabantia abbatiae Haffligeniensis ... Historia*, p. 133-134 (Archief Abdij Affligem, 1A1).

van Affligem, de *maerte*, werd blijkbaar ongemoeid gelaten (33). Het losgeld van de ontvanger werd vastgesteld op 1500 fl. en dat van de vier monniken op 3000 fl. Ondanks de gedeeltelijke betaling en het grotere onderpand, werden de ontvanger, zijn vrouw en de eerste twee monniken te Brussel op Treurenberg en de laatste twee te Aalst opgesloten. Op 27 mei 1582 verklaarden de soldaten, dat zij voor J. Overduytsche en zijn vrouw 700 fl. hadden ontvangen. Hiervan kwamen drie delen toe aan de vaandrig die daarbij nog 150 fl. ontving. Op 15 juni 1582 hield de vaandrig de ontvanger en zijn vrouw nog altijd gevangen. Op 11 juli 1582 verklaarden de soldaten het overige te hebben ontvangen.

Tegen de monniken werd harder opgetreden. Hun kostbare kerkgewaden uit gouddraad en zijde, versierd met borduurwerk en edelstenen, de schilderijen, albasten beelden, boeken, archief, uurwerk, enz. werden door de vaandrig naar Antwerpen gezonden en gedeeltelijk verkocht. Het losgeld bleef echter ongewijzigd en de monniken geraakten niet vrij. Op hun smeekschrift aan de Raad van Oorlog kregen zij op 8 september 1582 als antwoord, dat de vaandrig en zijn manschappen niet onder zijn gezag stonden maar onder dat van de heer van Thiant, de nieuwe gouverneur van Aalst. De soldaten van hun kant verklaarden, dat zij de monniken hoegenaamd niet zouden vrijlaten, daar de vaandrig, naar zij beweerden, alle geconfiskeerde goederen, in Antwerpen verkocht had. Ondanks de brief van de gouverneur weigerde de vaandrig de vrijlating, tenzij de 3000 fl. betaald werden. Na een gunstig advies op 29 september 1582 van de Raad van Oorlog aan de hertog van Anjou, toen landvoogd van de Nederlanden, verklaarde deze eindelijk op 20 november 1582, dat de geroofde goederen volstonden. De bedrogen soldaten konden een gerechtelijke actie tegen hun overste inspannen. Fr. Paschasius en W. Van der Haeghen werden dan onmiddellijk in vrijheid gesteld. H. Schorebroot en W. Ringelbergh waren echter al in de kerker te Aalst omgekomen, toen deurwaarden Wencelijn Linths op 9 november 1582 de nieuwe uitspraak aan de soldaten mededeelde (34).

Ook Nicolaus Van der Meeren kwam in de gevangenis terecht, maar werd vrijgekocht met geld, dat zijn ouders gedeeltelijk leenden aan Snellinck, de ontvanger van de abdij (35).

(33) Na haar dood kwam haar zuster naar Brussel "om de reste van haer huere tot secours van huerlieden cativeghe moeder tot Afflighem residerende", maar de ontvanger Snellinck wilde niets geven. Cf. A.R.A., *Kerkelijk Archief*, nr. 4651: rekening van I. De Mulder, P. 90.

(34) *Acta monasterii Hafflighemensis*, dl. I, f° 271 en vlg. (Archief Abdij Dendermonde, A).

(35) REGAUS (B.), *hafflighemum* ..., dl. II, kol. 1248.

3. De martelaren

HENDRIK SCHOREBROOT (Scorenbroot, Scheurbroot)

Hij was afkomstig van Leuven, waar hij een academische graad behaalde. Na zijn intrede te Affligem met aanbeveling van abt A. Motmans, zijn stadsgenoot, ontving hij al in 1569 te Gent de lagere wijdingen en het subdiaconaat (36). Bij de overrompeling van de abdij in 1578 was hij onderkoster. Hij liep naar de kerk, waar hij in de handen viel van de soldaten, die hem onder spot en hoon naar Aalst leidden, maar na betaling van een losgeld vrij lieten. Hij voegde zich dan bij de communauteit te Dendermonde, tot men in 1579 ook daar verdreven werd en zijn toevlucht zocht in Aalst.

Onder kapitein Christoffel de Sonnevile, die overigens een voorbeeldig officier was, werd hij in 1580 samen met zijn confrater, Johannes Jaddaert gevangen genomen en opgesloten in de meierij (37). De monniken verkeerden immers in een dubbelzinnige situatie, daar abt A. Motmans nog steeds in de opstandige Staten zetelde, terwijl Aalst zich al met de Spaanse landvoogd had verzoend.

Bij de inname van de stad door de troepen van de hertog van Anjou in de nacht van 23 april 1582, werd hij waarschijnlijk samen met zestien andere priesters vermoord nabij de Sint-Martinuskerk, waarheen hij wellicht gevluht was. Hij werd begraven bij de Karmelieten. Het vreselijk nieuws veroorzaakte ook de dood van zijn vader Johannes (38).

PETRUS BRECPOT

Mogelijk was hij afkomstig uit de streek van Aalst, waar die naam nog voorkomt. In 1569 was hij diaken (39). Bij de inval in 1578 werd hij in zijn cel erg mishandeld, maar toch weldra vrijgelaten. Toen was hij *pomarius*, d.i. belast met het toezicht over de boomgaarden, een titel die hij tot aan zijn dood behield. Hij verbleef met de communauteit te Dendermonde en te Aalst.

(36) Archief Aartsbisdom Mechelen, fonds *Coriache*, nr. V, p. 366-367.

(37) REGAUS (B.), *Hafflighemum* ..., dl. II, kol. 1248; dl. VII, kol. 1155-1156.

(38) *Ibidem*, dl. II, kol. 1246; dl. VII, kol. 1156-1157.

(39) VERLEYEN (W.), *Een onbekende lijst van Affligemse monniken uit het jaar 1569*, in: *Eigen Schoon en De Brabander*, XLVI, 1963, p. 333.

Hoewel hij pas op 12 juni 1582 stierf, was hij de enige die in het necrologium uitdrukkelijk als martelaar werd vermeld: *D. Petrus Brecpot, pomarius, sacerdos et monachus, martyrium passus Alosti* (40). Waarschijnlijk werd hij ernstig verwond bij de inname van Aalst op 23 april 1582, maar bezweek hij pas enige weken later aan de gevolgen. Of werd hij, zoals B. Regaus veronderstelde, bij een later vervolging vermoord? (41).

JOHANNES DE KEMPENEERE (Kempiniensis)

Hij was afkomstig van Brussel en mogelijk een zoon van de schilder Jan De Kempeneere (42). Op 16 december 1554 ging hij naar Oudenaarde om er de lagere wijdingen te ontvangen. Op 27 maart 1558 werd hij tot priester gewijd. Hij was actief als kopiïst, zoals blijkt uit de aankopen van perkament, papier en andere benodigdheden. In 1565 verbleef hij waarschijnlijk enige tijd in de afhankelijke priorij van Bornem. In 1569 was hij kapelaan van abt A. Motmans.

Bij de inval in de abdij in 1578 kreeg hij beledigingen en mishandelingen te verduren, maar ontsnapte en vluchtte naar Aalst. Daar was hij in 1579 ziekenverpleger. Bij de inname van de stad op 23 april 1582 (43) werd hij zwaar gewond en voor dood achtergelaten. Hij werd door vrouwen verpleegd, maar bezweek op 23 augustus aan zijn verwondingen en kreeg zijn laatste rustplaats bij de Karmelieten. Mannen droegen zijn lijk, de begrafenisondernemer ontving 24 st., de kapelaan 14 st. en voor de kaarsen was betaald men 2 fl. 14 st. (44).

WILLEM ZEGERS

Hij was afkomstig van Gent. In 1567 verbleef hij in de priorij van Neerwaver. Waarschijnlijk is hij te vereenzelvigen met Filips

(40) Eveneens in het *Mortuarium Affligeniense* (XVIII s.), ed. VERLEYEN (W.), *Fontes Affligemenses*, dl. IV, Hekelgem, 1967, p. 18.

(41) *Hafflighemum ...*, dl. VII, kol. 1148-1149.

(42) LINDEMANS (J.), *Oude Brabantse Geslachten: De Kempeneer*, in: *Eigen Schoon en De Brabander*, XXXII, 1949, p. 87.

(43) Volgens B. Regaus mogelijk al op 9 augustus 1579 bij inname door de Malcontenten. Abt Motmans zetelde toen nog in de Staten, waarmee de Malcontenten in conflict waren.

(44) REGAUS (B.), *Hafflighemum ...*, dl. VII, kol. 1093-1095.

die samen met J. De Kempeneere op 23 april 1582 zwaar gewond werd. De vrouw die hem verzorgde, ontving 32 st., de twee mannen die hem begroeven, kregen 2 fl. (45).

HENDRIK DE CORTE (Curte)

Hoewel van eenvoudige afkomst, genoot hij een uitstekende opleiding. Op 20 mei 1559 ontving hij het subdiaconaat en op 22 maart 1661 het diaconaat. In 1569 was hij koster. Bij de inval in 1578 liep hij naar de kerk om sommige kostbaarheden te verbergen en nam de vlucht met de Bernardusstaf.

Bij de inname van Aalst op 23 april 1582 werd hij opgesloten in de gevangenis, waar hij na veel mishandelingen van ontbering stierf op 3 juni 1582. Hij werd bij de Karmelieten begraven (46).

WILLEM VAN RINGELBERGH

Hij legde de geloften af in 1564. Op 22 december 1564 ontving hij te Brussel het acolytaat en het subdiaconaat, op 8 juni 1566 te Aalst het diaconaat (47). Na zijn priesterwijding verbleef hij waarschijnlijk een paar jaar in een priorij, maar was in 1571 terug in de abdij.

In 1578 vluchtte hij naar Dendermonde en in 1579 naar Aalst, waar hij op 23 april 1582 evenals zijn vorige confraters in de gevangenis terecht kwam. Hij stierf er op 7 juni 1582 van ontbering en werd begraven bij de karmelieten (48).

4. De laatste slachtoffers

Na het drama te Aalst vluchtten sommige monniken eerst naar Doornik, maar de communiteit vestigde zich te Bergen in het klooster van de Broeders van de Derde Orde van de H. Franciscus. De financiële toestand was zo ellendig, dat men dacht aan ontbinding van de communiteit. Op bevel van aartsbisshop

(45) *Ibidem*, kol. 1142-1143.

(46) *Ibidem*, kol. 1133-1138; Archief Aartsbisdom Mechelen, *Cameracensia*, nr. 25, f° 153 v°; VERLEYEN (W.), *Art. cit.*, p. 331-332.

(47) Archief Aartsbisdom Mechelen, *Cameracensia*, nr. 25, f° 272 v°.

(48) REGAUS (B.), *Hafflighemum* ..., dl. VII, kol. 1145-1147.

Hauchin verhuisde men in 1585 naar Leuven en in 1586 naar Neerwaver (49). De strêek was zo onveilig, dat men de priorij met een wal omringde en acht mannen huurde om 's nachts gewapend de wacht op te trekken. Toch werd de priorij op 16 november 1587 geplunderd door Duitse soldaten, die tevens verscheidene monniken mishandelden. Godfried Pontanus was zo erg gewond, dat hij een maand lang verpleegd werd in het huis van de heelmeeester, Anthoine Belet, in Opperwaver. Zelfs 's nachts liet men een drank met kandijnsuiker in de priorij halen en tweemaal werden geneesmiddelen uit Brussel bezorgd. Hij kreeg een wambuis, gevoerd met vier hondevellen tegen de koude, maar werd niet zoals B. Regaus schreef, in hondevellen gewikkeld naar de stad gedragen. Ook de kok, Jan Fievez, werd door de Duitse soldaten gewond. Zijn verzorging door Meester Eustache kostte 24 fl. Hij kreeg ook een pot wijn. Einde februari 1588 werd de priorij geplunderd door muitende soldaten, die monniken mishandelden en verwondden. In de nacht vluchtten sommigen zelfs naar Brussel, waar de communautiteit zich vestigde (50).

In 1592 voerden Hollandse soldaten Jacobus Olivier, pastoor te Waver, gevangelijk naar het eiland Tolen en eisten 600 fl. losgeld. In 1594 slaagden de monniken erin het nodige geld te verzamelen, zodat hij eerst naar Dendermonde werd overgebracht en vervolgens in vrijheid gesteld (51).

5. Besluit

De abdij Affligem bleef dus aanvankelijk gespaard, maar zou dan zowel in haar leden als in haar patrimonium zeer erg getroffen worden. De lijdzaamheid van abt Motmans kon niet baten, hoewel hij zover ging, als enigszins mogelijk was, zonder zijn geloof te verloochenen of zijn vorst af te vallen.

In welke zenuwslopende spanning moeten de monniken te Aalst geleefd hebben, toen de stad zo van alle kanten bedreigd werd. Hun positie was er in 1579-1580 uiterst moeilijk. Zij zaten tussen twee vuren: uitgestoten door de Staatsgezinden en gewantrouwd door de Malcontenten en de Spanjaarden. Er zouden dus in 1582 zes monniken omgekomen zijn, deels onmiddellijk gedood, deels achteraf aan hun verwondingen bezweken, deels in

(49) *Ibidem*, dl. II, kol. 1252-1253, 1274-1275.

(50) *Ibidem*, dl. II, kol. 1286-1287; dl. IV, kol. 265 (Archief Abdij Affligem); A.R.A., *Kerkelijk Archief*, nr. 4651, p. 90, 211, 220, 235.

(51) REGAUS (B.), *Haaflichemum* ..., dl. VII, kol. 1164.

de gevangenis gestorven. Nog een groter aantal kreeg het vroeger of later min of meer te verduren, hoewel zij ontsnapten aan de dood. Waarschijnlijk werden weinige abdijen zo erg getroffen als Affligem. De Premonstratenzers van Ninove verloren in het bloedbad van 1582 toch ook drie kanunniken, terwijl de prelaat en zeven anderen gevangen genomen werden, van wie een te Treurenberg-Brussel stierf (52).

Hoe geraakten de Affligemse martelaren zo snel in vergetelheid? De overlevenden hadden wel andere zorgen. Wellicht was de chaos te Aalst zo groot, dat men nooit te weten kwam, wat er juist gebeurde. Beleed Petrus Brecpot uitdrukkelijker zijn geloof dan de anderen die men niet als martelaren vermeldde? Aartsbisschop Hovius die met de restauratie startte, was voorzeker niet geneigd tot een officiële kerkelijke erkenning van het martelaarschap van sommige leden van de oude communiteit, die hij als totaal decadent afschilderde. De nieuwe generatie leefde lang in onwetendheid over het verleden van de abdij. Het is wel jammer, dat de tijdgenoten deze confraters zo hebben verwaarloosd.

Dom. W. Verleyen o.s.b.
Abij Affligem
1790 Hekelgem

- (52) VALVEKENS (G.), *De Zuid-Nederlandsche Norbertijner Abdijen en de Opstand tegen Spanje (Recueil de Travaux publiés par les membres des Conférences d'Histoire et de Philologie, 2de reeks)*, Leuven, 1929, p. 164-165. Een van hen werd in hun "refugie", genaamd "De Gapaerd", in de Molenstraat te Aalst, niet ver van het Affligems Hooghuis, met een bierpot het hoofd ingeslagen. Cf. VAN NUFFEL (P.), *Historiek der Oude Straten van Aalst*, Aalst, 1915, p. 110-111.

INVENTARIS VAN DE ROERENDE BEZITTINGEN VAN HET ONZE-LIEVE- VROUWHOSPITAAL TE AALST IN 1798

E. WAUTERS

Naar aanleiding van de tentoonstelling "300 jaar Hospitaal-zusters te Aalst" werd in 1986 een gedenkboek uitgegeven met bijdragen over historiek en patrimonium van deze instelling. De roerende bezittingen van de zusters tijdens het Ancien Régime komen daarin aan bod in twee inventarissen, gedateerd resp. 1584 en 1685 (1). Nog een derde inventaris evenwel bevindt zich in het stadsarchief te Aalst, in een pak briefwisseling uit de Franse tijd (2); deze werd opgesteld naar aanleiding van de omvorming van de bestaande liefdadigheidsinstelling tot "burgerlijk hospitaal" onder toezicht van de Commission des Hospices Civils (3).

Vergeleken met hogergenoemde bezitslijsten - zodat vanaf 1584 tot het einde van het Ancien Régime zowat om de honderd jaar een inventaris voorhanden is - doch ook op zich, als weerspiegeling van de tijdsgeest, leek het ons een voldoende interessant document om er hierna de volledige tekst van te laten volgen.

Daarbij volgende bedenkingen:

Wij stellen vast dat het aantal hospitaalbedden in méér dan twee eeuwen zo goed als ongewijzigd bleef: 21 in 1584, 22 in 1685 evenals in 1798. Wat het linnen voor de zieken betreft is er evenwel een merkbare vooruitgang. Bedroeg de voorraad lakens in 1685 amper het dubbele van het aantal bedden, in 1798 waren daarentegen 80 paar beddelakens beschikbaar.

Het aantal hemden bedroeg in 1798 niet minder dan 250, tegen slechts 37 in 1685. Ook wat het aantal kussenslopen betreft is er een merkelijke toename: amper 6 in 1685, 40 in 1798.

- (1) *Een hart voor mensen. 300 Jaar Hospitaalzusters te Aalst. Gedenkboek en catalogus bij de tentoonstelling* (6.6.86 - 30.6.86), Aalst, 1986. De bezitslijst van 1584 wordt aangehaald op p.21 en 49; deze van 4.12.1685 werd opgenomen als bijlage 1 (p.215).
- (2) S.A.A., briefwisseling per jaar 6(pak), z.nr., ongefolieerd, 8 Thermidor An VI (26 juli 1798).
- (3) Ingesteld bij decreet van 16 Vendemiaire jaar V (7.10.1796); in haar zitting van 7 Themidor jaar VI beslist de Commissie de bidplaats verbonden aan het Hospitaal te Aalst te sluiten daar zij bediend werd door een onbeëdigd priester en een nieuwe inventaris op te stellen van de inboedel van de gehele instelling, wat s'anderendaags gebeurde. Cfr. ROEGIERS (J.), *Het Hospitaal van Onze Lieve Vrouw te Aalst*, I, Aalst, 1902, p. 158.

Bij eenzelfde opname-capaciteit van ca. 40 zieken (d.w.z. maximaal twee per bed) is de linnenvoorraad dus merkelijk toegenomen. De veralgemeende opvatting van slechte hygiënische omstandigheden in het Hospitaal gedurende het Ancien Régime (4) moet voor het einde van de achttiende eeuw wellicht worden genuanceerd.

Wat het zilver en andere kostbaarheden betreft is de inventaris onbetrouwbaar. Het verzet van de religieuze gemeenschappen tegen nationalisering en verkoop of opslorping door de burgerlijke administratie is genoegzaam bekend (5). Het is dan ook niet verwonderlijk dat wanneer Pierre J. De Geest en J. Van Langenhove zich op 26 juli 1798 in het hospitaal aanbieden als commissarissen van genoemde Commission des Hospices Civils, zij er op verzet stuiten en de zusters van valse verklaringen verdenken wanneer deze beweren dat al het zilverwerk hetzij gestolen hetzij verkocht werd.

Inzake kunstpatrimonium beperkt de inventaris zich tot opsommingen zonder specificatie - slechts een Sint-Martinus te paard (beeldhouwwerk?) wordt vermeld. Opvallend is wel het vrij grote schilderijenbezit, nl. 55 stuks (6).

Alost 8 thermidor an 6 de la Republique Française

Nous Pierre J. De Geest et Jean van Langenhove administrateurs de la commission des hospices civils du canton d'alost departement de l'Escaut nous nous sommes transportés ce jourd'hui vers 9. heures du matin dans l'hopital cidevant l'hopital de *notre dame* pour y remplir la mission dont la dite commission nous avoit chargé en sceance du 7 courant, avons desuite fait rassembler les servantes dudit hospice et les ayant demandé a nous seconder dans nos operations ont temoignées y satisfaire avec empressement.

Les ayant demandé en premier lieu a prendre un nouvel inventaire de tout le mobilier de cet hospice et de nous accompagner de place en place ont unanimement répondu de tout montrer et avons trouvé le suivant, savoir:

- (4) *Een hart voor mensen*, o.c., deel II, hoofdstuk 2, p. 47 e.v.
 (5) Voor Aalst leze men o.a. DE RIJCK (L.). *Petities en reacties in verband met de administratieve maatregelen der Franse overheid tegen de kloostergemeenschappen en geestelijke genootschappen te Aalst*, in: *Het Land van Aalst*, 1976, 1, p. 35 - 42.
 (6) Bvb. in vergelijking met het Begijnhof van Aalst, waarvan zich in hetzelfde bundel briefwisseling een inventaris (d.d. 12 november 1797) bevindt.

- N^o: 1°. 6. tableaux, un buffet un petit miroir, 18.chaises, un paravent.
 N^o: 2°. 9. chaises, 2. tables, un buffet, un presse, un crucifix, 5. tableaux.
 N^o: 3°. 9. chaises, un buffet, 3. tableaux, une bouilloire.
 N^o: 4°. a la cuisine, une armoire, trois douzaines d'assiettes d'étain, 12. plats d'étain, 6. marmittes, la pompe et autres petits objets dans la cave nous avons trouvés 12 tonneaux de biere et un piece de vin rouge.
 N^o: 5°. une table, une armoire, 6. tableaux, 11. chaises.
 N^o: 6°. 5. tableaux, 2. lits garnis, une table, 9. chaises, une armoire, un paravant, une chaise percée (7)
 N^o: 7°. une armoire, 6. tableaux, 14 chaises.
 N^o: 8°. un lit garni, 2. armoires, 2. tableaux dans le colidor (sic) se trouvent 3. armoires.
 N^o: 9°. 3. armoires, une table, 3 tableaux, 6 chaises.
 N^o:10°. 2. lits garnis, une armoire, une table, 7. chaises, un tableau, un crucifix & S.martin a cheval.
 N^o:11°. 5. tableaux, une petite table, 9. chaises, une armoire
 N^o:12°. 6. tableaux, une armoire.
 N^o:13°. 8. chaises, 4 tableaux
 N^o:14°. dans le colidor 6. armoires et un couffre.

Les ayant demandé la quantité des linges du menage ont repondu avoir 12. nappes de table, 5. douzaines des serviettes et 2. douzaines d'essuimains.

Les ayant demandé l'argenterie du dit hospice (qui fut envoyée en Hollande a l'Epoque de l'entrée des troupes Republicaines dans ces provinces et retournée dans cet hospice par leurs ordres il y a environ deux ans) ont repondu qu'elles l'avoient vendue comme etant leur propriété, les ayant observé qu'elles nous imposoient que riens leurs appartenoit, qu'elles en étoient seulement les depositaires et qu'elles n'avoient qu'a repondre cathégoriquement et nous dire la verité ont persisté dans leurs premiere reponse.

Dela nous nous sommes transportés dans l'Eglise du dit hospice ou leurs ayant demandé l'argenterie, linge et autres effets appartenant a l'Eglise du dit hospice ont toutes repondues que toute l'argenterie étoit volée.

Dans la sacristie nous avons trouvé 3 tableaux, un calice d'Etain et avons posé a la porte d'entrée de l'Eglise ainsi qu'aux deux autres portes de communication le scellé.

Ensuite nous nous sommes transportés dans les salles des malades ou nous avons trouvé 22. lits garnis, leurs ayant demandé les linges des malades ont repondu avoir environ 80. paires des draps de lits, 250. chemises tant d'hommes que de femmes, 40. draps d'oreilliers, 20. assiettes d'étain, 20. pintes dito pots de chambre, 2. dito bissins et 30. essuimains.

Leur ayant demandé si l'etoient la tous les effets qui cet hospice possedoit, ont toutes repondu qu'oui.

(7) Gemakstoel.

Leur ayant fait sentir de rechef qu'elles nous en imposoient que nous croyames toute leur déclaration fausse malgré la sincérité, qu'elles nous avoient temoignée, ont persisté a nous dire que le tout consistoit dans la verité.

Finalemnt lecture faite du present proces verbal leurs avons demandé a la signer conjointement avec nous, ce qu'elles ont unanimement refusé, de quoi nous avons dressé ce present proces verbal pour valoir au besoin et signé le jour mois et an que dessus.

Signés J.B. van Langenhove et P.J. de Gheest.

E. Wauters
Mutsereelstraat 9
9392 Aalst-Meldert

DE AANHOUDING VAN DE FAMILIE BLONDEL IN HET WOELIGE GERAARDSBERGEN (1789 - 1790)

G. VAN BOCKSTAELE

1. De mislukte ontvoering van abt G. Van Havermaet.

Hoe de magistraten, de burgers en de geestelijken in Geraardsbergen op de hervormingen van Jozef II en op de Brabantse Omwenteling reageerden, is - althans in zijn grote lijnen - gekend (1).

Analyse van details uit die periode bieden meteen een gelegenheid om de gekende feiten te ondersteunen, te corrigeren of genuanceerd weer te geven en om dus meer inzicht te krijgen in de menselijke gedragingen tijdens die revolutionaire periode.

Volgens een verslag van 1790 (2) zouden de leiders van het patriottisch verzet, dat vooral vanaf 1789 in Geraardsbergen concrete vorm kreeg, zowel priesters als burgers zijn; vernoemd worden: de onderpastoors Bijl (3), Breda (4) en Crick (5), samen met

1. DE PORTEMONT (A.), *Recherches historiques sur la ville de Grammont*, dl. I, Gent, 1870, p. 157-169 en FRIS (V.), *Geschiedenis van Geeraardsbergen*, Gent, 1911, p. 231-238.

2. ALGEMEEN RIJKSARCHIEF BRUSSEL, *Jointe van Luxemburg en Trier*, nr. 236, B 1.

Ook al werden door drie getuigen bevestigd dat het verslag een getrouwe weergave was van de feiten, toch moeten we het verhaal voorzichtig benaderen. Dit verslag moest namelijk dienen om van de teruggekeerde Oostenrijkse regering een subsidie voor zijn huisgezin te bekomen. Het kwam er dus op aan de materiële en de morele schade sterk te accentueren.

3. Bijl. Misschien te vereenzelvigen met Alexander Jacobus Bijl (Geraardsbergen, °1748?) Hij werd in 1773 tot priester gewijd, in 1774 tot onderpastoor te Zottegem benoemd en in 1780 te Grotenberge, waar hij werd ontslagen.

4. Breda. Zeer waarschijnlijk is hij te vereenzelvigen met Nicolas-Joseph Brédart (Geraardsbergen, 1762-1823). Hij was twee jaar onderpastoor te Welden en 34 jaar kanunnik te Geraardsbergen.

5. Robertus de Crick (Geraardsbergen, 1751-Haaltert, 1810). Hij trad in het klooster van St.-Adriaan te Geraardsbergen in 1763 en werd er kort na zijn priesterwijding onderpastoor van de St.-Bartholomeuskerk. Tijdens de Franse periode werd hij naar Ré verbannen en werd in 1803 pastoor te Haaltert. Zie ook VAN CROMPHAUT (O.) e.a., *Sint-Goriks kerkschatten...*, Haaltert, 1986.

de advocaten De Ruyter (6), de Clippele (7) en Thibaut (8). De groep zou voorbereidende acties tegen het Oostenrijks regime in Geraardsbergen georganiseerd hebben. Hun bijeenkomsten vonden oorspronkelijk plaats bij L. Bruneel, baljuw van Boelare. Eén van hun eerste taken was het recruteren van een vrijwilligerskorps waarvoor zij een beroep deden op de schilder P. Canivé (9). De abdijen van Ninove, Beaupré in Grimminge en Ename zouden de onkosten van het korps betalen, dat in de zaal van de St.-Adriaansgilde met de wapens kon oefenen. Priesters en nadien ook burgers voorzagen de vrijwilligers regelmatig van "Leuvens bier".

Vanaf het midden van 1789 verspreidde men in Geraardsbergen anti-Oostenrijkse pamfletten en kwam men met een militaire muziekband op straat die de mars van de patriotten uitvoerde, zonder dat de stedelijke overheid ingreep.

Een voorlopig (mislukt) hoogtepunt moest de ontvoering zijn van de Oostenrijks gezinde abt, Ghislenus van Havermaet (10). De actie werd zo amateuristisch voorbereid dat de schulden, met onder andere de priesters Verleyen (11) en Pestre en een zekere Bogaert (12), in de herberg "De zwarte leeuw" de 2de november 1789 konden worden aangehouden.

Niettemin nam abt Ghislenus van Havermaet het zekere voor het onzekere en trok samen met het intussen opgetrommelde Oostenrijks regiment de stad uit.

6. J.F. De Ruyter. Advokaat en rechter. Was schepen van Geraardsbergen van 1777 tot 1779.
7. de Clippele. Wellicht te vereenzelvigen met François de Clippele, advocaat en notaris, die in 1799 burgemeester van Geraardsbergen werd.
8. Thibaut. Wellicht te vereenzelvigen met Cornelis Thibaut, de adjunct-official van de in 1787 opgerichte rechtbank van eerste aanleg en schepen van 1772-1776.
9. Petrus Canivé (ook Canivez) (Geraardsbergen, 1738-?). Schilderde o.a. de gebouwen van de St.-Adriaansabdij. Zie artikel in vorig nummer en ook VANDER HEYDE (L.), *Kunstpatrimonium. Geraardsbergen, abdij, hospitaal, stadhuis; schilderijen*, Gerawdsbergen, 1985, p. 234.
10. Ghislenus Van Havermaet (Okegem, 1749 - Insingem, 1799). Trad in het klooster van St.-Adriaan in 1771; behaalde te Leuven het diploma van licentiaat in de Godgeleerdheid en werd de 23ste mei 1788 tot abt benoemd.
11. Verleyen. Wellicht te vereenzelvigen met Carolus Verleyen uit Viane. In 1769 werd hij tot priester gewijd, werd in 1772 onderpastoor te Deftinge en twee jaar later te Aaigem. In 1778 werd hij te Goeferinge wegens zijn ergernisgevend gedrag aangeklaagd. (DE BROUWER (J.), *Bijdrage tot de geschiedenis van de kerkelijke instellingen en het godsdienstig leven in Het Land van Aalst tussen 1621 en 1796*, dl. V, Aalst, 1975, p. 115).
12. Bogaert. Wellicht te vereenzelvigen met Jacobus Bogaert uit Geraardsbergen.

2. Oprichting van de Burgerwacht en de Patriottische Jagers.

Profiterend van de inname van Gent door de Patriotten in de nacht van 16 op 17 november trok een "gewapende bende" - vermoedelijk wordt hier de burgerwacht bedoeld - de stad door en eiste overal wapens op. Veelvuldig bezochten ze de abdij, namen er de wapens mee en deden er zich te goed aan eten en drinken. Nadien trokken zij naar Everbeek en Zarlardinghe, eisten er ook eten en beroofden de pastoor van Zarlardinghe van zijn gouden uurwerk (12). Hun strooptochten werden slechts beëindigd, toen ze door de Staten opgeroepen werden om in het patriottenleger te strijden. Na de uittocht van de Oostenrijkers uit de Nederlanden (december 1789) werd in Geraardsbergen een Algemeen Comité opgericht met als leden: Bijl (3), Thibaut (8), Breda (4), De Ruyter (6), de Clippele (7) en Vander Elst. Deze laatste werd de leider van het korps der "Patriottische Jagers" dat zo'n 300 soldaten telde. Terwijl het op het nationaal vlak tot een breuk kwam tussen de Vonckisten en de Statisten, ontstonden er in vele steden lokale conflicten, waarbij men vreesde dat de Oostenrijks gezinden terug de macht in handen zouden nemen.

3. De aanhouding van de familie Blondel.

Toen de eerste juni 1790 enkele vluchtelingen uit Zottegem bovendien meldden dat de royalisten hun stadje in brand hadden gestoken en het hevig verwoest hadden, eiste Bijl samen met andere gewapende burgers dat alle Oostenrijks gezinden moesten verdwijnen of worden aangehouden. Enkele vluchtten, andere bleven en werden ook effectief aangehouden, w.o. Jean-Laurent-Ignace Blondel en zijn vrouw. Hij was heer van Colroi, Schiers en (des) Kiens; tevens was hij advocaat bij de Raad van Vlaanderen (14). Zij hadden vijf kinderen: vier zonen en één meisje.

Volgens de verslagen beschuldigde men de aangehoudenenen ervan aanhangers te zijn van Jozef II en wapens en munitie te verbergen. Samen met de schepenen J.G. Begheyn (15) en P. De Portemont

13. De pastoor van Zarlardinghe was toen Jean-Baptist Van Hoorenbeeck.

14. J.L.I. Blondel. Over deze advocaat zijn tot hertoe weinig gegevens bekend. Colroi is gelegen in het Franse departement Pas-de-Calais, Eaucourt, (omgeving Abbéville).

15. Jacobus-Gregorius-Begheyn, advocaat, burgemeester van 1790 tot 1794 en van 1800 tot 1808.

(16) trok een woedende bende gewapende mannen op 1 juni 1790 naar het huis van de familie Blondel en sloegen er de ruiten in. Tevergeefs poogde J.L. Blondel vanuit de eerste verdieping de opgezweept massa te bedaren. Als antwoord vloog een kogel rakelings langs zijn oor, gevolgd door stenen en andere projectielen. Toen hij het onmogelijke van zijn pogingen inzag, vluchtte hij met zijn familie via de achtertuin naar de Boelaarse poort. De ouders werden echter door de bende gegrepen en met zware bedreigingen, het geweer op de borst van Blondel gericht, naar het stadhuis gevoerd. Tijdens die tocht gooide men modder in hun gezicht en spuwde men op hen. Ook de vrouwen lieten zich niet onbetuigd, schreeuwden de meest afschuwelijke en ontierende woorden en eisten dat ze moesten hangen. Bloedend en met gescheurde kleren werden ze in het stadhuis opgesloten.

Op een vraag van de omstaanders wat men met het huis zou doen, antwoordde Bijl, dat men het zou plunderen en nadien verhuren. Op een andere vraag wat er met Blondel en zijn vrouw moest gebeuren, werden door de omstaanders allerlei martelpraktijken voorgesteld. Zo riep een zekere Thomas, beenhouwer, dat men het echtpaar levend moest villen en peper en zout op hun lichaam strooien, of nog beter "laat ons het hart van het paar er uitsnijden, hun hoofd afhakken en laten wij dit alles op hoge pieken steken en op de markt zetten".

De getuige voegt er in zijn verslag aan toe dat die brutaliteiten werkelijk zouden uitgevoerd zijn, waren de wachters niet dadelijk tussenbeide gekomen. Priester Bijl, de "schrikwekkende leider" riep hierbij uit dat hij er plezier in zou vinden het echtpaar aan de galg te zien hangen.

Toen de Staten van Vlaanderen van die misdaden kennis kreeg, nam zij er duidelijk afstand van en eiste in een tweede brief dat de aangehouden onmiddellijk moesten worden vrijgelaten. Het feit dat collega's advocaten van J.C. Blondel in het nieuwe Staten bestuur zaten, zal wellicht die beslissing mee hebben beïnvloed. De 18de juni werd de advocaat en zijn vrouw dan ook bevrijd.

Zoals destijds bij de abt van de St.-Adriaansabdij, was het ook voor de familie Blondel niet opportuun nog langer in de stad te blijven, waar ze alles, hun goederen, meubelen, geld en werk verloren hadden. Na hun bevrijding zijn ze dan ook onmiddellijk naar Frankrijk gevlucht om dan gelijktijdig met de Oostenrijkse troepen in 1791 terug te keren.

16. Petrus de Portemont, schepen van Geraardsbergen van 1780 tot 1786 en secretaris bij de rechtbank van eerste aanleg.

4. Ook de kinderen Blondel moesten voor de volkswoede vluchten.

Wanneer de "Patriottische Jagers" in het voorjaar van 1790 op straat de zonen van advocaat Blondel ontmoetten, moesten ze de eed van trouw tegenover de Verenigde Nederlandse Staten zweren en die tegenover de keizer afzweren. Toen zij dit weigerden, werden ze zodanig met geweerkolven en stokken geslagen dat ze zwaar gewond thuis aankwamen.

Een andere keer moesten zij "Leve de Patriotten" roepen, waarbij ze opnieuw geslagen werden.

Tijdens de bestorming van hun huis (1 juni) wisten de vijf kinderen tijdelijk uit de greep van de aanvallers te blijven. Eerst vluchtten ze naar een pachthoeve dicht bij Ninove (Aspelare of Okegem?). De Patriotten vernamen vrij vlug hun schuilplaats zodat een groep gewapende mannen met o.a. Bogaert, Spitaels, "de zoon van de kreeft" genoemd, Berckmans en Delcourt o.l.v. kapitein De Zutter naar de hoeve trokken. Met de hulp van de zoon van de pachter wisten de kinderen Blondel uit de klauwen van de bende te blijven. Ze voelden er zich niet meer veilig en verborgen zich 's nachts in het graan om dan twee dagen later via Ogy (Henegouwen) naar Frankrijk te vluchten. Het meisje ging eerst niet mee, verborg zich in het graan en vluchtte dan later met de hulp van de zoon van de pachter en als boerin verkleed eveneens naar Frankrijk.

Besluit

- Geraardsbergen ontsnapte in de jaren tachtig niet aan de algemene ontevredenheid die in de meeste steden tot een scherpe confrontatie leidde tussen de keizersgezinden (royalisten) en de Patriotten, die weldra op hun beurt verdeeld waren tussen Vonckisten en Statisten.
- In die woelige maanden moesten de protagonisten van Jozef II het ontgelden. In Geraardsbergen waren dat Ghislenus van Havermaet, abt van de St.-Adriaansabdij, die door de clerus zwaar werd aangepakt omdat hij zijn monniken naar het Seminarie-Generaal te Leuven had gestuurd (17) en J.L.I. Blondel, advocaat bij de Raad van Vlaanderen, de hoogste rechterlijke instantie in Vlaanderen.

17. ALGEMEEN RIJKSARCHIEF BRUSSEL, *Algemene Regeringsraad*, nr. 2245 en 2249. Zie eveneens vorig artikel over het Seminarie-Generaal.

Naast deze twee vooraanstaanden moesten ook andere burgers de stad ontvluchten. Een paar namen ervan zijn gekend: Pierre François Vueghes (Veughes), handelaar in stoffen en goederen en Charles, Louis Fontaine professor in het abdijscollege.

- Uit dit getuigenverslag blijkt hoe de volkswroede en de onmenselijke brutaliteiten het in revolutionaire tijden dikwijls haalden op de elementaire principes van een rechtsstaat.

Het zou verhelderend zijn als men een grondige biografische studie zou maken van al de genoemde Patriotten, waarbij men zou kunnen nagaan hoe ze dachten en handelden tijdens die woelige tijden.

Was de vlucht van de royalisten dramatisch te noemen, nog moeilijker werd hun terugkeer, zeker die van de abt. Daarover hebben wij het in een volgende bijdrage.

G. Van Bockstaele
Bevegemstraat 14
9620 Zottegem

HET OUD-STADHUIS TE NINOVE

G. VANDE WINKEL

1. Inleiding

Voor de historiek van de gebouwen die voorafgingen aan het huidige Oud-Stadhuis, werd geen archiefonderzoek gedaan. Volle vertrouwen werd geschonken aan het onderzoekswerk van H. Vangassen (1). Wel werd dieper ingegaan op de studie van de ikonografische documenten vóór 1800.

De bouwgeschiedenis van het negentiende-eeuwse Oud-Stadhuis daarentegen was een onbeschreven bladzijde. Behalve het bouwjaar 1834 vermeldt de bestaande literatuur alleen dat als architecten optraden Louis Roelandt en J.B. Van de Cappelle uit Gent (2). Archiefonderzoek was hier onontbeerlijk. Opzoekingen gebeurden in het stadsarchief te Ninove, met o.a. de verslagen van de gemeenteraadszittingen vanaf 1831 en de beraadslagingen van het Kollege van Burgemeester en Schepenen vanaf 1857. Ander archiefmateriaal dateerde bijna uitsluitend van na 1937. De archieven van (grosso modo) vóór 1944/45, in het midden van de zestiger jaren overgedragen aan het Rijksarchief te Gent, berusten sinds april 1989 opnieuw in Ninove, maar bleven totnogtoe ongeklasseerd en dus onkonsulteerd. Opzoekingen in het depot te Beveren-Waas bleven zonder resultaat. Een gelukkige omstandigheid was wel het opduiken van het archief van Louis Roelandt binnen de zogenaamde kollektie "Vliegende Bladen" in de afdeling Kostbare Werken en Handschriften van de Gentse Universiteitsbibliotheek (3).

(1) VANGASSEN (H.), *Geschiedenis van Ninove*, 2, Ninove, 1959, p. 86-89, 252, 331 en 490.

(2) DEVOS (P.), *De gemeentehuizen van Oost-Vlaanderen*, 2, (*Inventaris van het kunstpatrimonium van Oost-vlaanderen*, 17), Gent, 1982, p. 676.

(3) Over deze kollektie handelt DEROLEZ (A.), *Het fonds "Vliegende Bladen" in de universiteitsbibliotheek Gent*, in *De Leiegouw*, 39, 1987, p. 77-84. Het belang van deze verzameling voor Louis Roelandt in het algemeen en voor de architectuurgeschiedenis van Ninove in de 19de eeuw wordt aangegeven in STEYAERT (R.) en VANDE WINKEL (G.), *Ninove en architect Louis Roelandt*, in *Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 23 juli 1987, p. 21. Meer bepaald over *De bouw van de kerktoren te Ninove (1819-1844) en de bijdrage van architect Louis Roelandt behandelt* VANDE WINKEL (G.) in: *De abdij van Sint-Cornelius en Sint-Cyprianus. 700 jaar premonstratenzerleven te Ninove*, Ninove, 1989, p. 107-118.

2. Schepenhuis/stadhuis tot omstreeks 1800 (4).

2.1. Site.

Een schepenhuis wordt voor het eerst vermeld in de oudste stadsrekening van 1389. Vangassen stelt zonder verdere bewijsvoering dat er in 1367 vermoedelijk nog geen schepenhuis was. Dit eerste schepenhuis was gelegen op de hoek van de (Grote) Markt (nu Oudstrijdersplein) en een smalle korte straat naar de handelsmarkten (nu Langemuntstraat). Tot bij de ingebruikname van het nieuwe stadhuis op de Centrumlaan in 1984 bleef het bestuurlijk centrum van de stad op die plaats gevestigd.

Het plein voor het schepenhuis was in feite een 80 bij 25 meter grote verbreding van een eeuwenoude weg tussen Vlaanderen en Brabant die bij de Ninoofse burcht de Dender kruiste. Schepenhuis en directe omgeving vormden de kern en het hart van de vroeg- en hoogmiddeleeuwse stad Ninove. Deze stadskern komt in grote lijnen overeen met een gelijkbenige driehoek waarvan de basis via de Dender liep van de Begijnenbrug naar de oostelijke punt van de (huidige) Graanmarkt en waarvan de top zich bevond ter hoogte van het kruispunt Beverstraat - Biezenstraat - Lavendelstraat.

Een kloksgewijze bespreking van de Grote Markt zal dit beeld bevestigen. langs het noorden was de Grote Markt afgesloten door de Beverbeek met de Beverbrug, geflankeerd door de schandpaal en een "waterschap", een trap langswaar men afdaalde om water te scheppen (5). De knik in de gevelwand tussen Oudstrijdersplein en Beverstraat herinnert nog aan dit waterschap. De oostzijde van de Grote Markt werd gedomineerd door het schepenhuis. Het Vleeshuis ligt ernaast in een straat die naar de graanhalle loopt, op haar beurt grenzend aan de toenmalige Varkensmarkt. Op deze handelsmarkten en meer bepaald op de huidige stadseigendom De Waag bevond zich tijdens het *Ancien Régime* ook nog de stadskazerne. Van bij haar oprichting in 1796 tot in 1865 was hier de Ninoofse brigade van de Nationale Gendarmerie ondergebracht en na hun vertrek vond de Ninoofse rederijderskamer hier een laatste onderdak in de tot afspanning omgebouwde kazerne (6). Pittoresk detail: vóór de overbrenging naar het

(4) Tenzij anders vermeld komen alle gegevens in dit hoofdstuk uit VANGASSEN (H.), *o.c.*, die jammer genoeg nauwelijks bronvermeldingen geeft.

(5) VANGASSEN (H.), *Plaatsnamen te Ninove. Hydronymie*, in *Het land van Aalst*, 8, 1956, p. 217.

(6) VAN DER SPEETEN (G.), *Rijkswacht te Ninove* (ongepubliceerde nota),

nieuwe stadhuis zou in ditzelfde gebouw de stedelijke politie gedurende enkele jaren een tijdelijk onderkomen vinden. Aan de zuidzijde werd de Grote Markt dan afgesloten door de Molenbrug en de op de Molendender gelegen watermolens. Langs de westzijde tenslotte werd de bebouwing onderbroken door een straat naar de Oude Werf, de kaai aan de Molendender.

Alhoewel gelegen in het hart van de stad zou het terrein tussen Beverstraat, Biezenstraat, (huidige) E. De Deynstraat - Despauterstraat en de marktpleinen nog tot diep in de 19de eeuw onbebouwd blijven. Boomgaarden en tuinen vulden de binnenruimtes op. Bovendien werd deze zone van west naar oost doorkruist door de Beverbeek met haaks daarop de "Oude Vesten", een kunstmatig gegraven vestgracht die deel uitmaakte van de eerste stadsomwalling en waarvan de loop tot op heden zichtbaar blijft in de perceelsgrenzen. Pas in het midden van de 19de eeuw zou hierin verandering komen, wat o.a. tot uiting komt door de aanwezigheid van een leerlooierij langs de Beverbeek op de kadastrale kaart van P.C. Popp.

2.2. Het schepenhuis tot 1603.

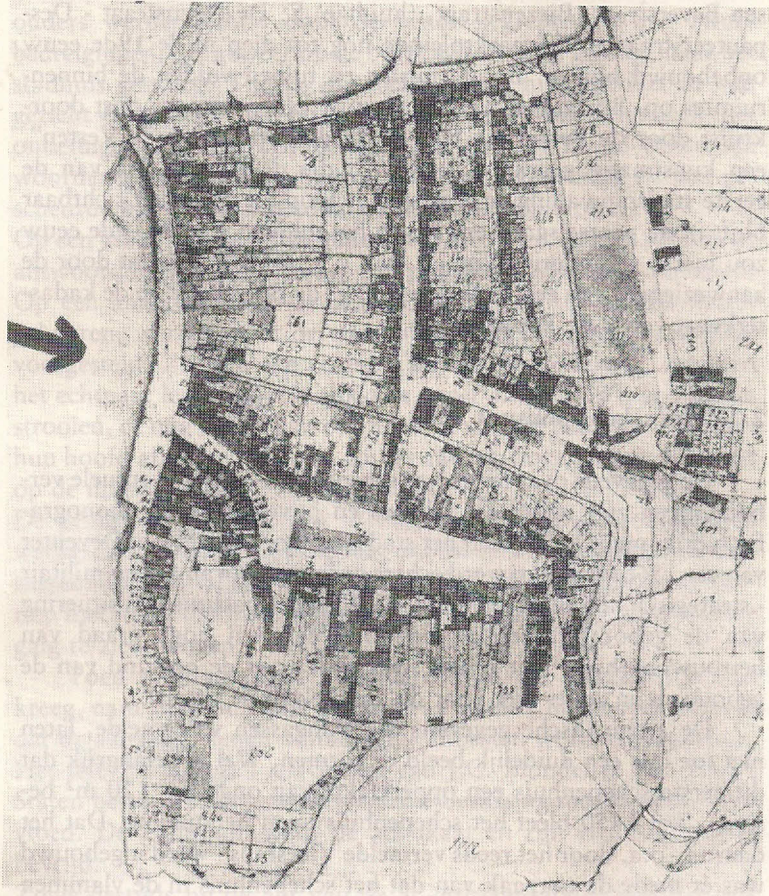
De gegevens over het eerste schepenhuis en zijn eventuele verbouwingen zijn uitermate schaars en onvolledig. Als ikonografisch document is er alleen het stadsplan door Jacob van Deventer van ca. 1560. Dit plan werd echter primordiaal vanuit een militair - strategisch oogmerk getekend (7). Verkeerspatronen en situering van de gebouwen hebben dan ook een vrij hoge graad van betrouwbaarheid, wat echter niet geldt voor de opstand van de gebouwen en zeker niet voor de architecturale details.

De archivalische gegevens die Vangassen verzamelde, laten niet toe ons een duidelijk beeld te vormen. Wel is belangrijk dat dit eerste schepenhuis een oppervlakte van ongeveer 120 m² besloeg. Tot 1450 bleef het schepenhuis open bebouwing. Dat het daarna - o.a. door het reeds vermelde Vleeshuis - werd ingebouwd was er mede de oorzaak van dat het schepenhuis in de vlammen opging bij de grote stadsbrand van 1603 (8).

1985; VANDE WINKEL (G.), *Oude rederijkerstoneel van Ninove onder de slopershamer*, in *Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 28 juni 1989.

(7) *Bronnen voor de historische geografie in België*, Brussel, 1979, p. 25.

(8) BRUSSEL, KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, *Handschriften*, nr. 22.471: *Coenobia Ordinis Praemonstratensis in Brabantia*, fol. 169 v.

Illustratie 1: Primitieve kadasterkaart van Ninove uit 1814
 (GENT, RIJKSARCHIEF). Op de Grote Markt (pijl) zijn "waterschap"
 ten noorden en de vooruitspringende gevel van het stadhuis duidelijk zichtbaar.

2.3. Het stadhuis in de 17de en 18de eeuw (9).

Over uitzicht en ligging van de nieuwbouw, die na 1603 werd opgetrokken, zijn wij reeds veel beter ingelicht. Naast de archivaalische bronnen die Vangassen aanboorde, beschikken wij over een reeks ikonografische dokumenten. In kronologische volgorde zijn dat:

- het stadsplan door landmeter Vedastus du Plouich ca. 1640 getekend en door A. Sanderus opgenomen in zijn 1644 gedrukte *Flandria Illustrata*.
- de figuratieve kaarten van landmeter Philips De Deyn van 1644 en 1662 (GENT, RIJKSARCHIEF, *Abdij Ninove*, nr. 60 en *Kaarten en Plans*, nr. 245).
- een laat 18de-eeuws schilderij in het Stedelijk Museum te Ninove.
- de primitieve kadasterkaart van Ninove, 8 december 1814 geparafeerd door Matton (GENT, RIJKSARCHIEF, *Kaarten en Plans*, nr. 2818/1-4; ill. 1).

Gelijkvloers en eerste verdieping waren voorzien van een open galerij, die vooruitsprong ten opzichte van de gevelwand. Deze bijzonderheid is ook nog zichtbaar op de kadasterkaart van 1814, wat bewijst dat het stadhuis van het *Ancien Régime* toen nog aanwezig was. Boven het stadhuis verhief zich een vierkante toren, waarvan de (houten?) bovenbouw vier grote galmgaten had. Het geheel was bekroond met een achthoekige spits. Het gelijkvloers was de conciërgewoning, terwijl vierschaar en raadkamer zich op de eerste verdieping bevonden.

Traditioneel wordt aanvaard dat dit gebouw op zijn beurt door brand werd vernield. Enig bewijs voor deze stelling ontbreekt echter. Meer zelfs, de gegevens uit het archief van Louis Roelandt maken deze tese meer dan onwaarschijnlijk.

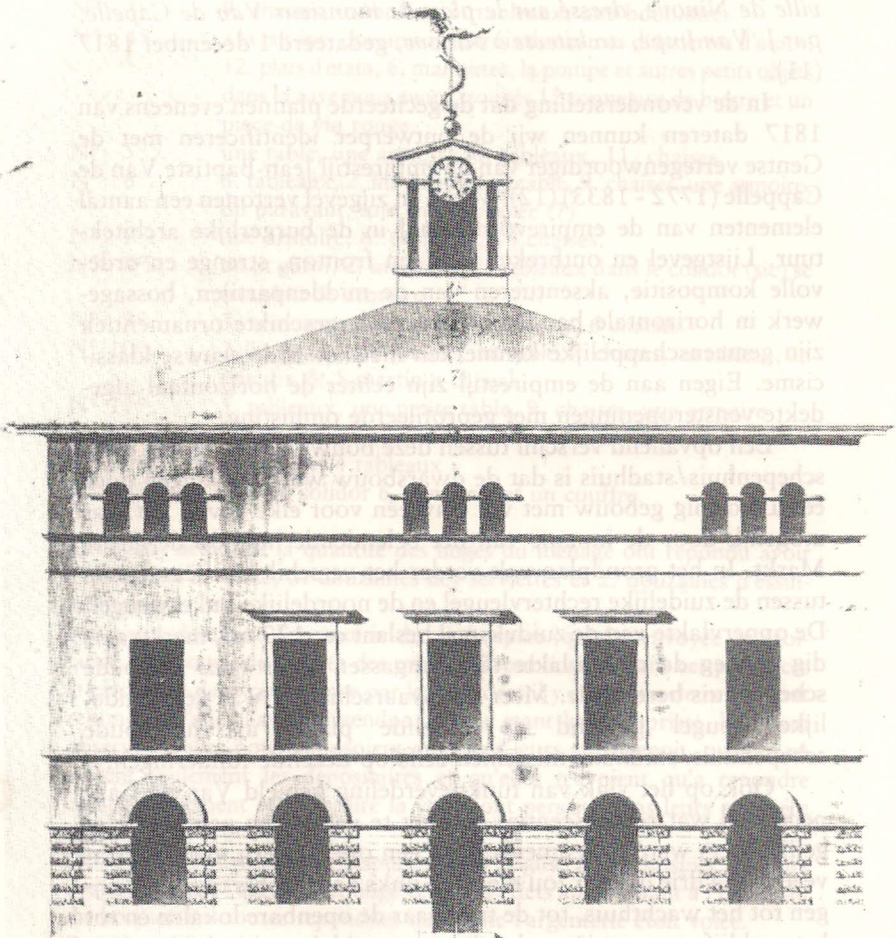
3. De plannen van J.B. Van de Cappelle.

De oudste stukken in het archief Roelandt die betrekking hebben op een eventuele nieuwbouw voor het Ninoofse stadhuis, zijn zes ongedateerde plannen, gesigineerd J.B. Van de Capelle. Zij geven ons de ontwerpen voor de drie bouwlagen, opstand van voor- en zijgevel en een dwarsdoorsnede van de geplande nieuwbouw.

(9) Voor de architecturale beschrijving van het stadhuis in deze periode zie DEVOS (P.), *o.c.*, p. 675-676.

Illustratie 2: Zo zag architect J.B. Van de Cappelle in 1817
de hoofd- en zijgevel van het door hem ontworpen stadhuis
(GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK).

bouw (10). Bij deze plannen behoort een *Devis estimatif de la dépense à faire pour la reconstruction de l'intérieur, de quelques murs extérieurs, de la charpente, toit, tour etc. de la maison de ville de Ninove, dressé sur le plan de monsieur Van de Capelle, par J. Van Impe, architecte à Ninove, gedateerd 1 december 1817* (11).

In de veronderstelling dat de geciteerde plannen eveneens van 1817 dateren kunnen wij de ontwerper identificeren met de Gentse vertegenwoordiger van de empirestijl Jean-Baptiste Van de Cappelle (1772 - 1833) (12). Voor- en zijgevel vertonen een aantal elementen van de empirevormtaal in de burgerlijke architectuur. Lijstgevel en ontbreken van een fronton, strenge en ordevolle kompositie, aksentueren van de middenpartijen, bossagewerk in horizontale banden en een ondergeschikte ornamentiek zijn gemeenschappelijke kenmerken met het 18de eeuwse klassicisme. Eigen aan de empirestijl zijn echter de horizontaal afgedekte vensteropeningen met geprofileerde omlijsting.

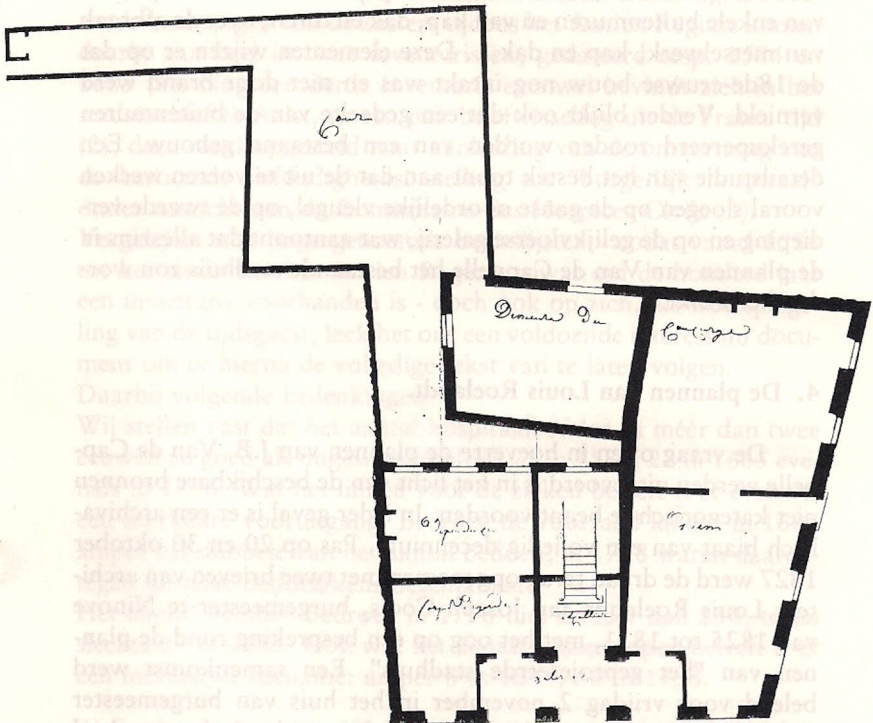
Een opvallend verschil tussen deze bouwplannen en het oude schepenhuis/stadhuis is dat de dwarsbouw werd vervangen door een L-vormig gebouw met vijf traveeën voor elke gevel. Dit was mogelijk door de inname van het belendende huis op de Grote Markt. In het grondplan valt verder het verschil in oriëntatie op tussen de zuidelijke rechtervleugel en de noordelijke linkervleugel. De oppervlakte van de zuidvleugel beslaat ca. 120 m², merkwaardig genoeg de oppervlakte die Vangassen reeds voor het oude schepenhuis berekende. Meer dan waarschijnlijk was deze zuidelijke vleugel gepland op dezelfde plaats als het oude schepenhuis/stadhuis, misschien zelfs op dezelfde funderingen.

Ook op het vlak van funktieverdeling behield Van de Cappelle heel wat reminiscenties aan het te vervangen gebouw. Het gelijkvloers werd gekenmerkt door een open galerij met drie traveeën. Via drie deuren zou men van links naar rechts toegang krijgen tot het wachthuis, tot de trap naar de openbare lokalen en tot het verblijf van conciërge dat de ganse zuidvleugel in beslag nam met inbegrip van de achterbouw en een bergruimte onder de trap. Dit conciërgeverblijf had overigens een tweede toegang langs de zijgevel. Eerste en tweede verdieping waren respectievelijk voor-

(10) GENT, UNIVERSITEITSBLIBLIOTHEEK, *Kostbare Werken en Handschriften. Vliegende Bladen*, fonds I/Ninove, (nrs. 5, 20-23 en 89); ill. 2-3.

(11) *Ibid.*, (nr. 26). Onder de nrs. 24-25 bevindt zich de minuut van dit bestek.

(12) *Gent, 1000 jaar Kunst en Cultuur*, 1, Gent, 1975, p. 109-112; POULAIN (N.) e.a., *Gent en Architectuur. Trots, schande en herwaardering in een overzicht*, Brugge, 1985, *passim*.

Illustratie 3: In Van de Cappelles ontwerp uit 1817 is het ganse gelijkvloers ingenomen door de conciërgewoning op een galerij langs de straat en het wachthuis na. Linksboven de doorgang naar de Beverbeek (GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK).

behouden aan de burgerlijke en rechterlijke overheid en aan een vergaderzaal (met podium) en een archiefzaal. In het te vervangen stadhuis was het gelijkvloers eveneens voorbehouden aan de concïerge, vierschaar en raadkamer vergaderden op de eerste verdieping, terwijl de lokale redijkerskamer in bepaalde periodes op de zolder vertoningen gaf (13).

Naast de plannen van J.B. Van de Cappelle geeft het bestek van J. Van Impe ons een duidelijk idee van de beoogde (ver)nieuwbouw. Jean-Baptiste Van Impe (Lede 1795 - Ninove 1840) was landmeter van beroep en sinds 1836 ook gemeentesekretaris te Ninove (14). Het bestek spreekt over de heropbouw van enkele buitenmuren en van kap, dak en toren, over de afbraak van metselwerk, kap en dak,... Deze elementen wijzen er op dat de 18de-eeuwse bouw nog intact was en niet door brand werd vernield. Verder blijkt ook dat een gedeelte van de buitenmuren gerekupereerd zouden worden van een bestaand gebouw. Een detailstudie van het bestek toont aan dat de uit te voeren werken vooral sloegen op de ganse noordelijke vleugel, op de tweede verdieping en op de gelijkvloerse galerij, wat aantoont dat alleszins in de plannen van Van de Cappelle het bestaande stadhuis zou worden herbruikt.

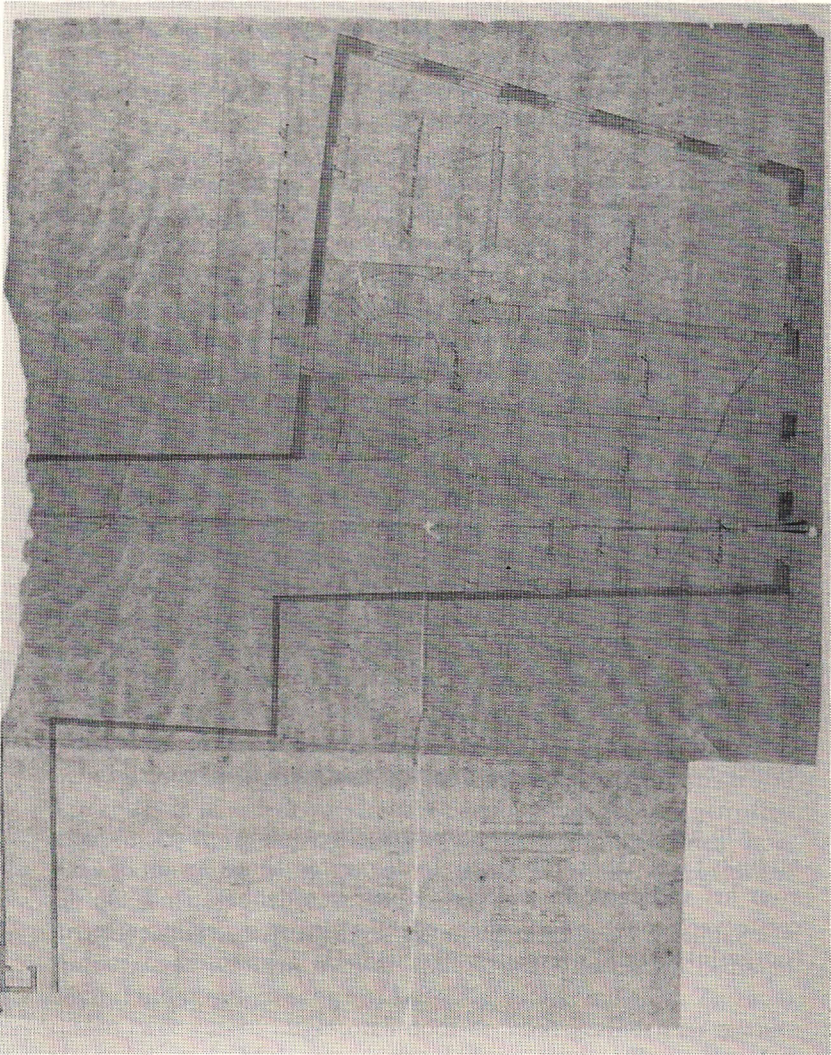
4. De plannen van Louis Roelandt.

De vraag of en in hoeverre de plannen van J.B. Van de Cappelle werden uitgevoerd is in het licht van de beschikbare bronnen niet kategorisch te beantwoorden. In ieder geval is er een archivaal hiaat van een volledig decennium. Pas op 20 en 30 oktober 1827 werd de draad terug opgenomen met twee brieven van architect Louis Roelandt aan Joseph Cools, burgemeester te Ninove van 1825 tot 1831, met het oog op een bespreking rond de plannen van "het geprojecteerde stadhuis". Een samenkomst werd belegd voor vrijdag 2 november in het huis van burgemeester Cools (15). Dat het stadsbestuur voor deze opdracht beroep deed op Louis Roelandt (Nieuwpoort 1786 - Gent 1864) is helemaal niet verwonderlijk. Als talentvol architect binnen de neoklassicistische stijlrichting was Roelandt zeer bedrijvig bij het ontwerpen

(13) VANGASSEN (H.), *Geschiedenis (...)*, p. 558.

(14) NINOVE-GEMEENTEBESTUUR, *Burgerlijke stand en Beraadslagingen gemeenteraad*, 12 maart 1836.

(15) GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, *Kostbare Werken en Handschriften. Vliegende Bladen*, fonds II/Ninove, (nr. 10).

Illustratie 4: De nieuwe plannen die Roelandt in 1828 indiende, voorzagen naast de conciërgewoning ook de zaal van het vredegerecht op het gelijkvloers (GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK).

van vooral openbare gebouwen in Gent en de ganse provincie Oost-Vlaanderen (16). Zo tekende hij in Ninove niet alleen voor het nieuw op te richten stadhuis, maar ook voor de kerktoren die de sinds 1810/1812 aan de parochie overgedragen abdijkerk moest voltooiën. Met enige zin voor overdrijving kan men stellen dat Louis Roelandt en de industriële ontwikkeling de skyline van het 19de-eeuwse Ninove bepaalden.

Op 30 januari 1828 drong de toenmalige gemeentesekretaris B. Anthonus - "het seizoen naderende" - bij Roelandt aan op het toezenden van de plannen (17). Op 14 maart bezorgde de ontwerper dan uiteindelijk zijn plannen voor "het veranderen en opbouwen van het stadhuis". Tevens vroeg hij met het oog op het opmaken van een bestek en een kostenbegroting welke som de stad aan deze werken wilde spenderen (18). Er zijn twee reeksen plannen in het archief van Roelandt bewaard gebleven. Een eerste reeks omvat de potloodontwerpen van de drie bouwlagen en van de twee gevels, evenals een lengtedoorsnede (19). Van de plannen en de doorsnede bleef ook de definitieve versie op kalk bewaard (20). Roelandt inspireerde zich op het werk van Van de Cappelle, wat o.a. zeer duidelijk tot uiting komt in de opeenvolgende ontwerpen die Roelandt maakte voor het torentje dat zoals bij Van de Cappelle het gebouw moest bekronen. In de geveltekening herkent men dan weer de hand van de neoklassicist Roelandt. Op het vlak van de ruimtelijke indeling bracht Roelandt twee belangrijke wijzigingen aan t.o.v. zijn voorganger. Door het idee van een galerij te laten vallen en de trap naar achter te verschuiven realiseerde hij binnen eenzelfde bouwprogramma een grotere bruikbare ruimte.

Op het gelijkvloers bleef de conciërgewoning voorzien, maar nu links t.o.v. de hoofdingang. In de rechtervleugel kwam de zaal voor het vrederecht met een "kamer van deliberatiën". Op de eerste verdieping waren alle stedelijke diensten gekoncentreerd (burgerlijke stand, vergaderzalen voor de gemeenteraad en het

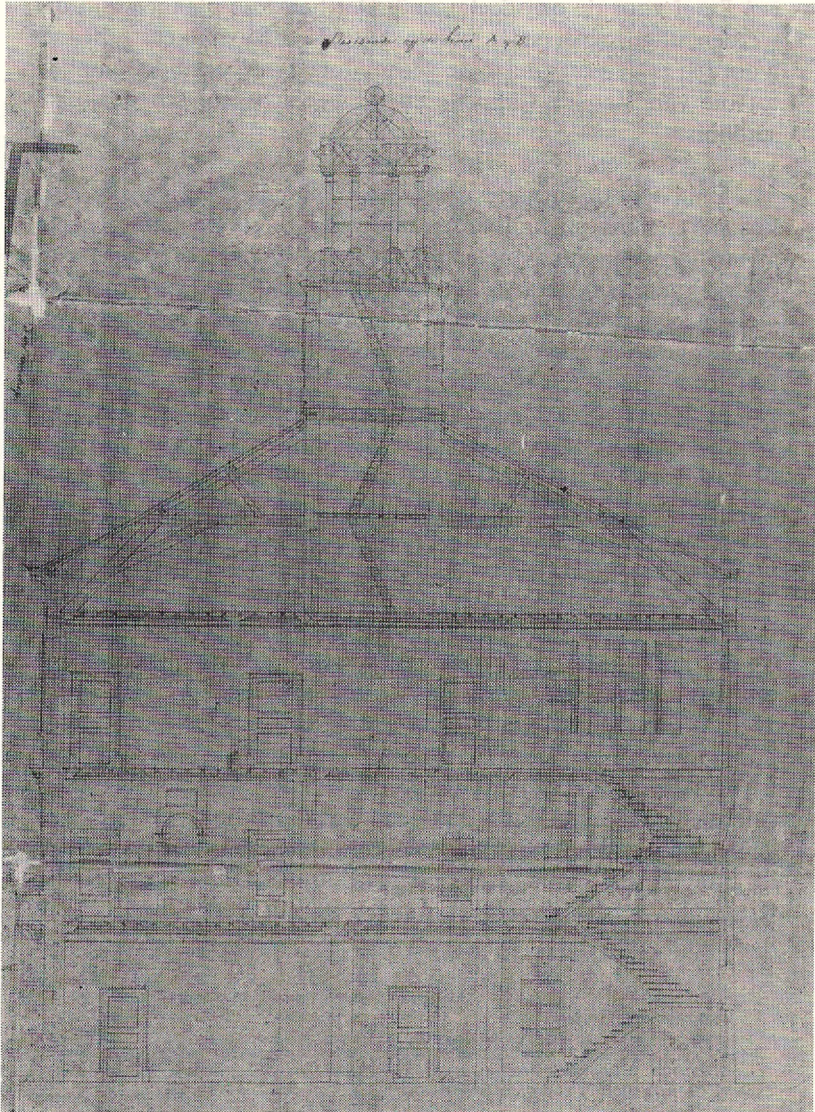
(16) CLOQUET (L.), *ROELANDT (Louis-Joseph-Adrien)*, in *Biographie nationale*, 19, Bruxelles, 1907, col. 638-641; *Gent, 1000 jaar (...)*, p. 113-115; POULAIN (N.), *o.c.*, *passim*; H. BOYDENS, *Lodewijk Roelandt*, Nieuwpoort, 1986, 48 p.

(17) GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, *Kostbare Werken en Handschriften. Vliegende Bladen*, fonds II/Ninove, (nr. 8).

(18) *Ibid.*, fonds II/Ninove, (nr. 9).

(19) *Ibid.*, fonds I/Ninove, (nrs. 4 en 33).

(20) *Ibid.*, fonds I/Ninove, (nrs. 27-32); ill. 4-5.

Illustratie 5: Deze doorsnede van Roelandts ontwerp (1828) laat zien hoe de trap-partij als blikvanger fungeert op elke verdieping en tegelijk het bindend element vormt in zijn stadhuisontwerp (GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK).

Kollege van burgemeester en schepen, sekretariaat) en daarnaast de "zaal voor feesten". Op de tweede verdieping tenslotte was het archief gehuisvest, terwijl de rechtervleugel werd ingenomen door een "zaal voor de prijsdeelingen". Dat het deze plannen zijn die werden uitgevoerd, staat buiten kijf (21). Moeilijker te beantwoorden is de vraag naar de verhouding van Roelandts plannen tot die van Van de Cappelle en tot het vroegere schepenhuis/stadhuis.

Enig licht op dit punt komt van het bestek met "begrootingskosten" en aanbestedingsvoorwaarden dat Louis Roelandt na enig aandringen van burgemeester Cools op 29 mei 1826 aan zijn opdrachtgevers bezorgde (22). De opsomming van de uit te voeren werken begon met "de afbraak van de gedeelten van den ouden bouw": Deze clausule sloeg misschien op het neerhalen van de binnenmuren, maar een plausibeler verklaring is dat hier de afbraak van de vooruitspringende open galerij werd bedoeld, een optie die waarschijnlijk ook reeds door Van de Cappelle was genomen. Op de kadasterkaart van P.C. Popp, ca. 1860 gedrukt, is alleszins duidelijk hoe de gevelwand tussen Beverbeek en Langemuntstraat een doorlopende lijn vormt in tegenstelling tot de rooilijn op de primitieve kadasterkaart van 1814. Elders had Roelandt het over "hermetselen der voorgevels" en over "het afkappen van het oud bezetsel en wederbezetten van geheel den voorgevel ter straet en op de markt". Een gedetailleerd overzicht van de metselwerken omvatte inderdaad alle muren met uitzondering van de straatgevels op het gelijkvloers over een hoogte van 2.70 m, waar de hoogte van de gelijkvloerse muren elders 4.30 m was. Roelandt herbruikte dus gedeeltelijk de gevels van het oude schepenhuis/stadhuis en - zoals uit zijn plannen naar voor komt - de funderingen van dat gebouw. Een andere mogelijkheid blijft natuurlijk dat de plannen van Van de Cappelle reeds in uitvoering waren en dat Roelandt voortbouwde op de aanzet van zijn voorganger.

(21) DEVOS (P.), *o.c.*, p. 676-680 geeft een uitvoerige beschrijving van de bestaande toestand.

(22) GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, *Kostbare Werken en Handschriften. Vliegende Bladen*, fonds I/Ninove, (nrs. 95, 94 bis, 94, 88 en 96). In NINOVE-GEMEENTEBESTUUR, *Archief*, nr. 2.073.541 bevindt zich een door Van Impe op 11 maart 1829 gehandtekening en verbeterde versie van het bestek en de "begrootingskosten", evenals een exemplaar van het bestek en de aanbestedingsvoorwaarden, zoals ze door Roelandt werden opgemaakt en door Van Impe gekopieerd op 12 maart 1829. Aan dit laatste dokument werden op 26 mei enige bijkomende aanbestedingsvoorwaarden toegevoegd en het proces-verbaal van de aanbesteding op 23 juni 1829.

Op 8 mei 1829 raamde Roelandt het hem verschuldigde honorarium op 380 gulden (23). Op 16 juni vroeg burgemeester Cools aan Roelandt "ook iets van het uwe te willen bijdragen" voor de bouw van het geplande stadhuis. Gezien "de ontoereikendheid der stadsgeldmiddelen" verzocht hij de architect zijn honorarium tot 300 gulden te beperken (24), een verzoek waar Roelandt op 19 juni 1829, (en nog eens op 22 oktober) mee instemde (25). De weg was nu vrij voor de aanbesteding van de werken en voor de bouw van een nieuw stadhuis in Ninove.

5. Bouwperikelen (1829-1836) en verdere historiek tot 1900.

Na het aanvaarden van Roelandts plannen door de "Regerings-Raad der Stad Ninove" op 26 mei 1829, de goedkeuring door de "Gedeputeerde Staten van Oostvlaanderen" op 4 juni en de registratie te Geraardsbergen op 10 juni volgde dan de "publieke aanbesteding tot het opbouwen van het stadhuis te Ninove en het geheel opmaken van eenige der binnenplaatsen" op 23 juni 1829. Tijdens de daaropvolgende dag zou de gemeenteraad het proces-verbaal van de openbare aanbesteding goedkeuren (26). De werken werden toegewezen aan Johannes De Cunsel van Ninove voor een globale kostprijs van 14.412 gulden.

Gedurende een drietal jaren laten de bronnen ons in het ongewisse over de vorderingen in de bouwplannen. Op 3 maart en 16 april 1832 stelden de timmerlieden Jean, Adriaen en Rochus Liesens en de stukadoor Javaux in opdracht van het Kollege van burgemeester en schepenen een onderzoek in naar het houtwerk. Het expertiseverslag was vernietigend voor De Cunsels geleverde prestaties. Doorheen het ganse gebouw werd het gebruik van minderwaardig en van herbruikt materiaal vastgesteld. De stad weigerde dan ook het saldo aan de aannemer uit te betalen. Over dat geschil zou het vredegerecht op 30 mei 1832 zetelen (27).

Intussen werd ook reeds aan de binneninrichting gedacht. Op 22 juni 1832 werd voor het eerst melding gemaakt van de konstruktie van een trap, maar de definitieve toewijzing volgde pas op dinsdag

(23) GENT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, *Kostbare Werken en Handschriften. Vliegende Bladen*, fonds I/Ninove, (nr. 93).

(24) *Ibid.*, (nr. 91).

(25) *Ibid.*; nrs. 92 en 90).

(26) NINOVE - GEMEENTEBESTUUR, *Archief*, nr. 2.073.541.

(27) *Ibid.*; NINOVE, GEMEENTEBESTUUR, *Beraadslagingen gemeenteraad*, 36 mei 1832.

18 juni 1833 na de gemeenteraadsbeslissing van 29 mei (28). Onduidelijk is in de raadszitting van 7 augustus 1832 de betekenis van de "*demande d'autorisation pour acheter une issue (...) touchant à la cour de la maison de Ville, aboutissant du nord le ruisseau dit Beverbeke*". Deze smalle doorgang, die overigens nog steeds bestaat, was eigenaardig genoeg reeds bij Van de Cappelle op zijn plannen van 1817 aangegeven... Op 21 juni 1834 werd de benoeming van een beiaardspeler verdaagd. Of de beiaard toen reeds geïnstalleerd was is onduidelijk, maar het torentje zelf werd in dat jaar afgewerkt zoals de muurankers aangeven. In 1834 mag de ruwbouw in ieder geval als voltooid worden beschouwd.

In januari 1835 en nogmaals op 21 april en 1 november werd telkens het krediet voor de binneninrichting van de zalen verhoogd. In 1834 waren deze kosten op 2.810 fr. begroot. Op 10 april 1836 konstateerde de gemeenteraad dat meerdere zalen volledig of bijna volledig waren afgewerkt. Voor de trap was dit reeds het geval in 1835 zoals de datering in de trapzaal aangeeft. Op diezelfde 10 april besliste men de som van 1.400 fr., die was voorzien voor de konstruktie van een kelder en een slaapkamer voor de conciërge, aan te wenden voor de bemeubeling van de reeds gebruiksklare ruimtes. Tenslotte werd de bouw van een "*dépendance*" verschoven naar 1837.

De bouw van deze "*dépendance*" hing hoogstwaarschijnlijk samen met de krappe behuizing van de conciërge. De linkervleugel van het gelijkvloers was namelijk niet alleen bedoeld als conciërgewerblijf maar ook als (okkasionele) drankgelegenheid voor "*garde civique*" en "*cavalerie*". Het op 6 juni 1833 opgestelde huurkontraakt werd onderschreven door Joseph Germanes, meer dan waarschijnlijk een telg van de Geraardsbergs/Ninoofse burgemeesters- en drankslijtersfamilie. Dit kontraakt met een looptijd van 3-6-9 jaar ging in op 1 januari 1836, maar werd op de gemeenteraad van 15 januari 1837 opgeschort gezien het niet realiseren van de voorziene inkomsten. Op 12 april en 8 mei 1837 werd trouwens beraadslaagd over de bouw van een nieuwe gendarmeriekazerne, zoals reeds vermeld op de plaats van de voormalige stadskazerne. Het opgeschorte kontraakt ging waarschijnlijk over op Philippe Van Der Stock, die op 24 oktober 1838 onder dezelfde voorwaarden verlenging kreeg van zijn kontraakt. De kontraaktverlenging werd nu een konstante in de raadsverslagen, op 23

(28) Tenzij anders vermeld komen alle verdere gegevens uit de gemeenteraadsberaadslaging van de vermelde datum.

oktober 1841 tegenover de weduwe Van Der Stock, op 16 november 1844 tegenover haar schoonzoon Louis Van Dessel,... De bouw van de nieuwe kazerne op de Graanmarkt bracht alleszins mee dat de aanleg van een kelder en de bouw van een "dépendance" definitief, respectievelijk tijdelijk werden uitgesteld. Het nog bestaande bijgebouw is zelfs niet op de ca. 1860 gedrukte Popp-kaarten weer te vinden en dateert dus ongetwijfeld uit de tweede helft van de negentiende eeuw.

6. Het Oud-Stadhuis in de twintigste eeuw.

De werken die het Ninoofse stadhuis in de twintigste eeuw onderging, bleven globaal gesproken vrij beperkt in omvang (29). In de periode 1937/1940 werd gewerkt aan de installatie van een centrale verwarming. Van 1950 tot 1954 werd het intussen meer dan een eeuw oude stadhuis aan een grondige renovatie en transformatie onderworpen. Over de verdere onderhouds- en/of restauratiewerken kunnen wij kort zijn. Schilderwerken werden (o.a.) uitgevoerd in 1947 (alleen de binnenruimtes), 1975, 1977 (met advies van kunstschilder Maurits Van Saene) en 1979 (naar aanleiding van het koninklijk bezoek op 4 oktober). Dakwerken werden uitgevoerd in 1975. Permanent zorgenkind - vooral maar niet uitsluitend in de laatste decennia - was het torentje met de klokkenstoel en beiaard. In 1963 werd de beiaard geëlektrificeerd en geautomatiseerd. In 1970 moest de beiaard opnieuw hersteld en de klokkenstoel vernieuwd worden. De nieuwe klokkenstoel werd los van de toren gekonstrueerd zodat de klokken nauwelijks zichtbaar bleven. Een volgende en voorlopig laatste restauratie van de toren werd in 1979 voltooid door de Algemene Ondernemingen Wwe Alfons Janssen uit Kwaadmechelen naar plannen van architect Leo De Vos. Een in 1974 geplande herinrichting van de hall naar een ontwerp van binnenhuisarchitect Fabien Arijs werd niet gerealiseerd (30).

(29) DEVOS (P.), o.c., p. 679.

(30) NINOVE-GEMEENTEBESTUUR, *Archief*, nr. 2.073.541.

Van de talloze transformaties die het gebouw onderging op het vlak van de ruimtelijke indeling worden alleen deze weerhouden en toegelicht, die ook nu nog zichtbaar zijn (31). De eerste en belangrijkste verbouwingen gebeurden op het gelijkvloers. Na de realisatie van de nieuwe conciërgerie in het bijgebouw kwam de linkervleugel van het gelijkvloers vrij als bureauruimte en werd in de laatste vier decennia achtereenvolgens gebruikt als politiekommissariaat en lokaal voor de c.v.-ketel, als bureau voor de burgerlijke stand en momenteel als Dienst voor toerisme en informatie. Na het vertrek van het vredegerecht, dat sinds 1947 was gepland (32) werd de gerechtszaal opgedeeld in bureau- en loketruimte. Afgezien van de loketten bleef deze indeling tot op heden bewaard. Op de koer tenslotte werden de gevangencellen vervangen door sanitaire installaties. De eerste verdieping kende op enkele details na geen ingrijpende verbouwingen. Wel waren er wijzigingen in het gebruik van de lokalen. De oorspronkelijke gemeenteraadszaal werd het kabinet van de burgemeester toen de raadszittingen in de vroegere archiefzaal werden gehouden. De kollegezaal en het sekretariaat werden ordinare bureauruimtes. Na 1946 werd wel een nieuw sekretariaat ingericht in de vroegere burgerlijke stand. De feestzaal behield haar functie. Op de tweede verdieping herbergt de vroegere archiefzaal, later gemeenteraadszaal momenteel het stedelijk museum. De eertijds prestigieuze "zaal voor de prijsdeelingen etc." werd ingedeeld in vier banale ruimtes om te fungeren als bureau en bergplaats. Om elk lokaal een aparte toegang te geven werd de zoldertrap steiler gemaakt zodat enigszins afbreuk werd gedaan aan de cirkelvormige trap-hall.

7. Besluit.

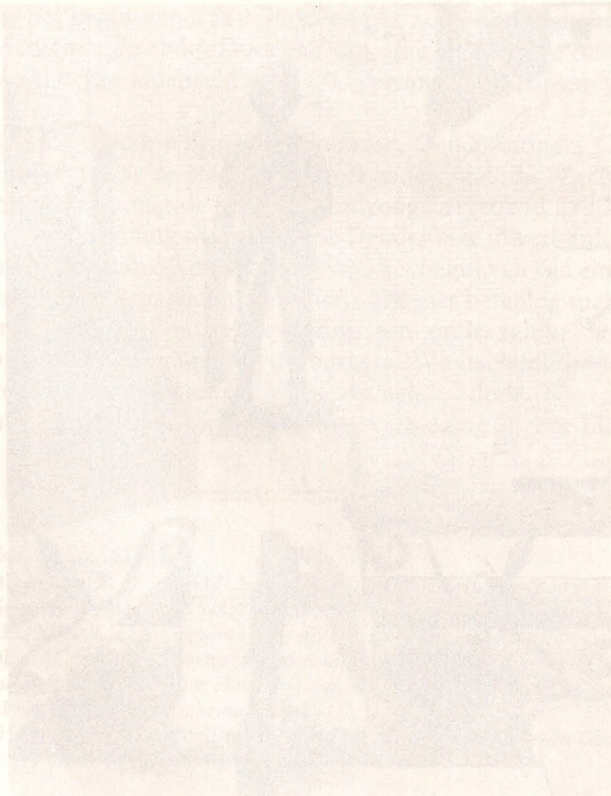
Aan de hand van nieuw archiefmateriaal werd in dit artikel de historiek van het Ninoofse Oud-Stadhuis geschreven. Van dit gebouw was wel de voorgeschiedenis bekend, maar niet de juiste rol die de Gentse architecten Jean-Baptiste Van de Cappelle en

(31) Voor deze gegevens konden wij in belangrijke mate terugvallen op de mededelingen van ere-stadssekretaris Jozef De Mol, waarvoor onze dank. Ook uit de verslagen van het schepenkollege aan de gemeenteraad werden gegevens geput.

(32) NINOVE-GEMEENTEBESTUUR, *Beraadslagingen gemeenteraad*, 19 september 1947.

Louis Roelandt speelden bij de konstruktie van de negentiende-eeuwse nieuwbouw. Het gebouw zoals Roelandt dat in 1828 ontwierp als stadhuis en zetel van het vrederecht bleef in wezen behouden tot op heden, maar de voortdurende toename van de stedelijke administratie "banalizerde" dit gebouw in de anderhalve eeuw van zijn bestaan. Steeds meer representatieve ruimtes werden opgedeeld in bureau- en/of stapelruimtes. De geplande en hoogdringende restauratie van dit gebouw zou, wat dan ook de nieuwe bestemming moge worden, een aantal lokalen in hun vroegere toestand kunnen en moeten herstellen.

Georges Vande Winkel
Heirbaan 107
9490 Ninove-Denderwindeke

JAN-FRANS VONCK TE BAARDEGEM.

Op 6 mei 1989 naar aanleiding van de tweehonderdste verjaardag van de Brabantse Omwenteling op het dorpsplein van Baardegem een monument onthuld dat Jan-Frans Vonck als scholier te Baardegem voorstelt.

Jan Frans Vonck, wiens aandeel in de Brabantse Omwenteling algemeen wordt erkend, werd geboren te Baardegem op 29 november 1743 en liep er school tot zijn 12 jaar. Hij overleed in Rijsel maar werd in Baardegem begraven.

Het bronzen beeldje (h. 95 cm) werd ontworpen door beeldhouwer Gilbert de Groeve uit Denderleeuw en gegoten door diens zoon Dirk. Het initiatief hiertoe werd genomen door het Comité Vonck, onder impuls van Z.E.H. Pastoor J. De Rouck en door de plaatselijke Davidsfondsafdeling.

Tevens verscheen een brochure van de hand van Jan De Clerk: **Jan-Frans Vonck, jurist en democratisch leider van de Brabantse Omwenteling.**

HONDERD JAAR GELEDEN.
**GUIDO GEZELLE IN
 ONZE NATIONALE LETTERKUNDE
 TE NINOVE**

R. VAN DE PERRE

Precies honderd jaar geleden, in 1889, verscheen de bloemlezing *Westvlaamsche Gedichten van Guido Gezelle* in de reeks *Onze nationale Letterkunde. Eene keuze uit de werken der beste Zuid- en Noodnederlandsche schrijvers. Uitgegeven onder toezicht van Pol de Mont* te Ninove bij Wed. Prosper Jacobs & zonen, drukkers-uitgevers. Het was de eerste zelfstandige bloemlezing uit het werk van de toen vooral in West-Vlaanderen gevierde en erkende dichter. De bloemlezing verscheen bovendien nog tijdens zijn leven. Wat daaraan voorafging, wil ik even in deze bijdrage belichten.

Maria Polydoor Karel de Mont werd geboren te Wambeek bij Ternat op 15 april 1857 en overleed te Berlijn op 29 juni 1931. De familie De Mont was afkomstig uit Ninove. Zijn grootvader (tevens overgrootvader van de toneelschrijver Paul de Mont), Ferdinand Constant de Mont (1781-1856), gehuwd met Joanna Theresia de Smet (170-1789), was er meester-garentwijnder. De vader van Pol de Mont, Ivo de Mont (1827-1904), huwde te Wambeek Jozefina Baudewijns (1822-1891) en vestigde zich daar. Hij was er o.m. de gemeentesecretaris.

Pol de Mont heeft in het culturele leven in Vlaanderen een voorname plaats bekleed. Reeds als collegestudent te Mechelen was hij actief en te Leuven, waar hij rechten studeerde, speelde hij samen met Albrecht Rodenbach een leidende rol in de studentenbeweging. Later zal hij, naast zijn beroepsleven (leraar, conservator), tal van initiatieven nemen en zich blijven inzetten voor de heropleving en verspreiding van de Vlaamse cultuur.

Om zijn dichtwerk werd hij als de leider van de literaire generatie van 1880 beschouwd; toch is zijn betekenis groter als criticus en volkskundige en vooral als redenaar genoot hij een ruime reputatie. Van meet af aan had hij in zich de drang om zijn waardering voor schoonheid aan anderen over te dragen. Dit heeft o.m. geleid tot het schrijven van talrijke kritische bijdragen, ook tot het uitgeven van bloemlezingen en keurreeksen uit onze literatuur.

In 1883 bezorgde hij reeds een *Bloemlezing uit Nederlandsche Dichters van Hooft tot op onze dagen. Voor normaalscholen en gestichten van Middelbaar Onderwijs*. (Hierin komen nog geen gedichten van Gezelle voor.) Pol de Mont zag de zaken echter nog grootser. Vijf jaar later publiceerde hij een nog omvangrijker, tweedelige bloemlezing: *Poëzie en proza uit de werken der beste Zuid- en Noordnederlandsche schrijvers ten gebruike van Lager-, Middelbaar- en Normaal Onderwijs*. Het is in zekere zin de aanloop tot de keurreeks *Onze nationale Letterkunde*.

Waarom deze te Ninove werd gedrukt bij Wed. Prosper Jacobs & zonen, is niet helemaal te achterhalen. Waarschijnlijk was de uitgeverij voor Pol de Mont - die toen reeds te Antwerpen woonde - door zijn familierelaties geen onbekende. Hij kwam trouwens ook nog later naar Ninove. Zijn biograaf Dr. George Meir vermeldt dat hij er in 1893 zelfs zes lezingen hield over *Vanden Vos Reinaerde*, wat toch wijst op een zekere bloei van het culturele leven in de stad (1).

Een reeksuitgave als *Onze nationale Letterkunde* was voor die tijd alleszins een ambitieus en prestigieus project. Pol de Mont beoogde een "bibliotheek", waarin een keuze zou opgenomen worden van het beste wat in de Nederlandse literatuur vroeger en nu verschenen was. De oorspronkelijke opzet bestond erin reeksen van 25 afleveringen (één nummer om de veertien dagen) per jaar op de markt te brengen. Elke aflevering zou 36 bladzijden omvatten, "met titelblad en keurigen omslag" en een geheel vormen, behalve voor meer uitgebreide werken. De inschrijvingsprijs op de eerste reeks was vastgesteld op BF 5 en voor Nederland op fl. 3. Afzonderlijke nummers kostten 25 centiemen voor België en 15 cent voor Nederland.

De uitgaven startten op het einde van 1888 met *Balladen en Romancen* van Willem Bilderdijk (1756-1831). Daarna volgden *Liederen en Gedichten* van G(entil) Th(eodoor) Antheunis (1840-1907), *De drie Zustersteden en Het Burgerslot van Zomergem* van K(arel) L(odewijk) Ledeganck (1805-1847) en *Een Tafereel uit 1813 en 1814* van (Peter) Ecrevisse (1804-1879). Een gevarieerde keuze dus uit werk van in hun tijd erg populaire dichters en schrijvers. Als vijfde kwam Guido Gezelle (1830-1899) aan de beurt.

(1) MEIR (G.), *Pol de Mont. Een studie over zijn leven en zijn werk*, Antwerpen-Amsterdam 1932, p. 245.

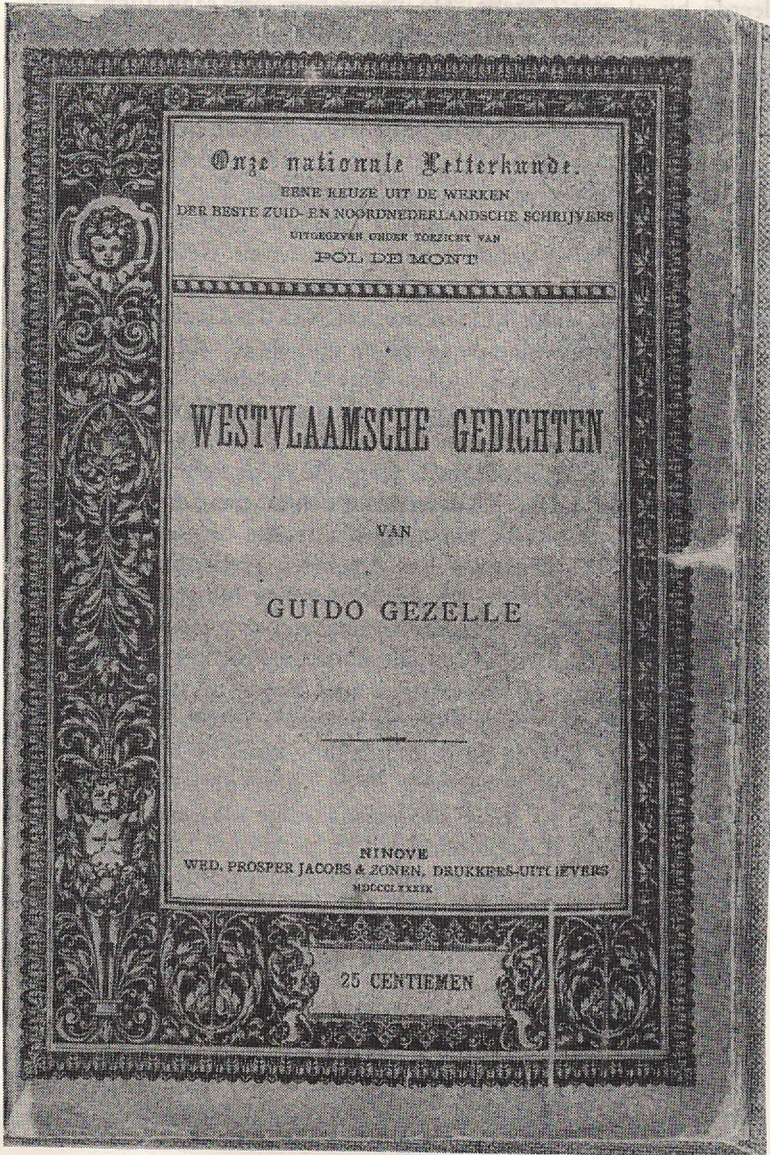

Dat Pol de Mont erin slaagde een keuze uit de poëzie van Gezelle te publiceren, was niet zo verwonderlijk of uitzonderlijk. Als collegestudent aan het Klein Seminarie te Mechelen correspondeerde hij al met Gezelle. Hij vroeg hem om raad i.v.m. een katholieke Vlaamse Studentendag, droeg aan Gezelle gedichten op, legde ze ter beoordeling voor en vroeg hem ook zelf gedichten af te staan voor *Onze dageraad*, het jaarboek van "De jonge Taalvrienden", de kring gesticht door de studenten van het Klein Seminarie. Gezelle ging daar allemaal op in. In 1878 noemde de Mont Gezelle reeds "den grooten dichter" en het jaar daarop schreef hij zijn eerste bijdrage over hem in *L'Etudiant Catholique* (in het Nederlands). De volgende jaren zal de Mont Gezelle nog om medewerking vragen (o.m. voor *Het Pennoen*) en bijdragen over hem publiceren, omdat hij van oordeel was dat Gezelle te weinig erkend werd, soms tegen de gangbare opinies en veel onbegrip in. In feite is hij de eerste buiten West-Vlaanderen geweest, die onvoorwaardelijk de poëtische kwaliteiten van Gezelle beklemtoont (2).

Als hij in 1888, eveneens te Gent, de reeds vermelde tweedelige bloemlezing uitgeeft, komen daar echter maar drie gedichten van Gezelle in voor, die dan nog in mindere of meerdere mate geretoucheerd werden naar het Algemeen Nederlands toe (3). Maar in 1889 verschijnt dan de zelfstandige bloemlezing *Westvlaamsche Gedichten van Guido Gezelle met eene levensschets van den dichter*. Opvallend is wel dat, in tegenstelling tot de andere deeltjes, de naam van de schrijver niet boven de titel staat. De Mont zinspeelt ongetwijfeld op het particularistisch karakter van Gezelles poëzie. Ook in de korte inleiding komt hij daarop terug: "De poëzie van Gezelle bekleedt, in de Zuidnederlandsche letterkunde van na 1830, eene zoo eigenaardige als eervolle plaats, waarop zij, zoowel door taal, stijl en versbouw, als door haar innerlijk gehalte recht heeft". Hij wijst verder op de betekenis en de rol van Gezelle als stichter en hoofd van de zogenaamde "West-Vlaamsche dichtschool", die put uit de rechtstreeks door het volk gesproken taal.

(2) Zie hierover meer: MEIR (G.), *Pol de Mont en Guido Gezelle*, in: *De Nieuwe Gids*, jg. XLVII, 1932, II, pp. 235-248.

(3) Het gedicht *In Vlaanderen!* werd zelfs ingrijpend veranderd. "Een verkorte versie die tot nadenken stemt, te meer daar De Mont zich in 1880 van het door hem eenmaal vurig verdedigde katholicisme had afgewend en zich in 1882, mede in verband met zijn benoeming tot leraar aan het atheneum te Antwerpen, bij de liberalen had aangesloten...". In: LISSENS (R.F.), *Gezelle-Briefwisseling 1*, Antwerpen 1970, p. 94.

Titelblad van Guido Gezelles dichtbundel,
uitgegeven te Ninove in 1889 (Privé-verzameling).

De keuze van de gedichten zelf kan over het algemeen als geslaagd beschouwd worden. De Mont koos zeven gedichten uit *Dichtoefeningen*, zeven uit *Gedichten, Gezangen en Gebeden*, drie uit *Liederen, Eerdichten en Reliqua* en vier uit *Kerkhofblommen*. Hij nam zowel populaire gedichten als "Het Schrijverke", Het Meezennestje" en "Boerke Naas" op, als gedichten die tot zijn beste en meest bekende zullen blijven behoren, o.a. "O 't ruischen van het ranke Riet", "De Mandelbeke", "O Lied", naast enkele waardevolle gedichten uit *Kerkhofblommen*. Zelfs al was de Mont, wellicht in het licht van zijn sinds 1880 gewijzigde levensbeschouwing, wat "voorzichtiger" geworden, toch getuigt deze bloemlezing van zijn blijvende bewondering voor Gezelle.

Hoe zijn de formaliteiten voor de uitgave van de *Westvlaamse Gedichten*? Op deze vraag kan niet direct een klaar antwoord gegeven worden. Op 19 juni 1888 vraagt de Mont in een briefkaart aan Gezelle de nodige toelating om gedichten van hem op te nemen. Gezelle antwoordt per omgaande in een brief van 21 juni, waarvan de aanvang luidt als volgt:

"Achtbare Heer Professor,

Neemt als dat u aanstaat en geluk maarmeë! Maar zult ge uw werk geen hinder doen? Jehan Winkler die, in zyn laatste werk *Oud Nederland*, met lof gesproken heeft van Zuid-Nederland, van Vlaanderen, van Vlaamsche schryvers en zelfs van mij, wordt hevig aangevallen, *deswegens*, in de Noord-Nederlandsche bladen; zelfs, schryft hy mij, door Belgisch-V(laamsche) schryvers!" (4)

Gezelle geeft De Mont dus de toelating om op te nemen wat hem bevalt, maar hij vraagt ook of dit hem niet zal hinderen, omdat hij (Gezelle) op dat ogenblik in Nederland nogal aangevallen werd.

De Mont antwoordt nog dezelfde dag in een brief, waarvan hier een paar fragmenten volgen:

"Geachte Dichter!

Van herte dank: zonder uitstel wilde ik u dit woord toespreken. Neen, voor de schade, die het opnemen van stukken uit uw rijken voorraad mijn werk zou mogen veroorzaken, hoef ik niet bang te zijn. Wie *Het Meezennestje, Een bonken kersen, kind, 't Kindeken van de Dood* en meer andere gedichten in eene bloemlezing van Noord- en Zuidnederlandsche schrijvers misplaatst mocht achten, zou toonen óf weinig smaak, óf veel eigenlijke partijdigheid te bezitten!"

(4) Geciteerd door LISSENS (R.F.), o.c., p. 54.

Hij betreurt verder zo'n houding, evenals het feit dat Gezelle, Rodenbach en anderen stelselmatig uit schoolboeken werden geweerd.

"Niet - dat ik *alle* West-Vlaamsche dichters in zulke mate vereere, verre van daar! Evenmin als *alle* Noord-Nederlanders. Toch heb ik, sedert ik leeraar ben, d.i. van 1880 af, nooit nagelaten mijne talrijke leerlingen menig stuk uit uwe en Rodenbach's gedichten te lezen, en bij voorkeur de drie, welke ik hooger noemde." (5)

Nu is het wel zo dat het niet erg duidelijk is, op welke uitgave deze briefwisseling betrekking heeft. De meningen hierover zijn verdeeld. *De Jubileumuitgave van Guido Gezelle's volledige werken* brengt ze in verband met De Monts tweedelige bloemlezing van 1888 *Poëzie en proza uit de werken der beste Zuid- en Noord-nederlandsche schrijvers*. Dr. George Meir, die het archief van de familie De Mont geraadpleegd had, verbindt ze met de *Westvlaamsche Gedichten*? De tweede brief van De Mont schijnt eerder te wijzen op zijn schoolbloemlezing, hoewel deze zeer vlug na de gevoerde correspondentie (en was dit materieel gezien mogelijk?) verschenen is en waarin het door hem vermelde 't *Kindeke van de Dood* niet opgenomen werd. Dat is dan wel gebeurd in de *Westvlaamsche Gedichten*, maar daar ontbreekt dan weer *Een bonken kersen, kind*. De brieven zijn alleszins interessant voor het klimaat waarin de uitgave van de *Westvlaamsche Gedichten* tot stand gekomen is.

Een beetje verwonderlijk is ook dat de uitgevers Wwe. P. Jacobs & zonen zelf Gezelle eveneens om toelating verzochten. In het Centrum voor Gezellestudie te Antwerpen vond ik op microfilm (444/3 E Ww. Jacobs) volgend, helaas ongedateerd briefje, waarvan ook de aanspreekvorm ontbreekt:

"Hoogstaangenaam zou het ons zijn Weleerwaarde Heer, zo (u) wij in een onzer eerste nummers eenige uwer dichtstukken mochten opnemen. Daar het in ons doel ligt aan ieder schrijver een afzonderlijk nummer te wijden, ware er dus stoffe voor ongeveer 36 bladzijden noodig. Van het nummer aan U voorbehouden zouden U vijf-en twintig afdruksels op pracht-papier worden geschonken.

(5) Geciteerd in BAUR (F.), *Rijmsnoer om en om het jaar*, II, in: *Jubileumuitgave van Guido Gezelle's volledige werken*, N.V. Standaard-Boekhandel, 1932, pp. 174-175.

Hopende, Weleerwaarde Heer, dat onze pogingen tot het populariseeren onzer goede schrijvers, door U met een gunstig antwoord zullen aangemoedigd worden, bieden wij U de verzekering onzer hoogachting.

Wwe P. Jacobs en Zonen
Drukkers-Uitgevers
te Ninove (Oost-Vl)''

Een antwoord van Gezelle is niet bekend, omdat er vermoedelijk (?) geen archief van de Wwe P. Jacobs en zonen bewaard gebleven is.

Te Antwerpen is er nog een tweede briefje aan Gezelle (microfilm 448/4 E Ch. Jacobs), waarin Gezelle gelukgewenst wordt met zijn benoeming tot Ridder in de Leopoldsorde.

Dit moet geschreven zijn in de periode dat de *Westvlaamsche Gedichten* ter perse of pas verschenen waren. Het luidt als volgt:

"Laat ons toe, eerwaarde heer, onze heilwensen U toe te sturen, bij uwe benoeming tot Ridder der Leopoldsorde. Geen eerelint zal ooit op waardiger borst gehecht worden.

Aanvaard, Eerwaarde heer, de verzekering onze hoogachting

vr Wwe P. Jacobs en zonen
Ch^sJacobs

(schrijver van het Davidsfonds
afdeeling Ninove)

Ninove, 9 April 1889''

Meer is er (voorlopig) over de uitgave niet te vinden. Het zou b.v. interessant zijn te weten op welke schaal en in welke oplage dergelijke publikatie verspreid werd.

Hoe is het verder met de reeks *Onze nationale Letterkunde* verlopen? Van de aanvankelijk geplande tweewekelijkse afleveringen is niets in huis gekomen. Na de *Westvlaamsche Gedichten* verschenen in 1889 nog vier andere nummers: een dubbelnummer (nr. 6-7) met het toneelstuk *Lucifer* van Joost van den Vondel (1587-1679), nr. 8 met het verhaal *Miss Arabella Knox* van (Domien) Sleecx (1838-1903). Nadien verschenen nog sporadisch vier afleveringen met werk van de Nederlanders Johannes Henricus van der Palm (1763-1840), Hélène Swarth (1859-1941), Jacob Winkler Prins (1849-1904) en de Vlaming Gustaaf Segers (1848-1930). Ondanks de duidelijk Noordnederlandse inbreng en

het feit dat de afleveringen intussen in Nederland verspreid werden door de uitgever's Schalekamp, Van de Grampel en Bakker, Spuistraat, Amsterdam, werd de reeks in 1891 stop gezet. Was er gebrek aan belangstelling?

Pol de Mont zelf gaf echter de moed niet op. In 1893 richtte hij de *Bibliotheek van Nederlandsche Letteren* op.

De opvatting was dezelfde, de opzet iets ruimer: "Lectuur voor iedereen, bizonder geschikt voor het onderwijs". De bundeltjes (32 blz., telkens met korte inleiding door Pol de Mont) werden uitgegeven bij Ad. Hoste te Gent en verschenen tot in 1903: 18 nummers in totaal. (Over Gezelle werd er een aangekondigd, dat echter niet verschenen is.)

Met *Onze nationale Letterkunde* is Pol de Mont in ons taalgebied in ieder geval de pionier geweest van dergelijke soort uitgaven, die in latere decennia - tot op vandaag - nog herhaaldelijk navolging kregen, maar evenmin het verhoopte succes kenden. De uitgave van de *Westvlaamsche Gedichten* heeft zijn waardering voor de grote dichter bevestigd en er mede voor gezorgd dat Gezelle ook ruimere erkenning buiten West-Vlaanderen zou genieten. Dat deze publikatie uitgerekend te Ninove het licht zag, is zeker geen alledaags gebeuren en de moeite waard om er een speciale aandacht op te vestigen.

Appendix

Guido Gezelle kan ook nog in een ander verband met Ninove ter sprake gebracht worden. Op 3 juli 1887 schreef hij het gedicht *Proficiat, Felicitas!*, "Ter blijde Gedachtenis van het Jubelfeest van de Eerwaardige Moeder Felicitas sedert 50 jaren religieuse in het klooster van O.L.V. Hemelvaart, te Brugge, 1837-1887".

Die Eerwaarde Moeder Felicitas was in feite Maria-Theresia De Mol, geboren te Ninove op 20 mei 1810, als dochter van de garensponner Joseph De Mol en Petronella Bemint (6). Zij overleed te Brugge op 30 maart 1888. Het gelegenheidsgedicht werd oorspronkelijk afgedrukt op het gedachtenisprentje (7 x 11,5 cm) en is ondertekend: Guido Gezelle - 3 juli 1887 (7). Het bleef voorheen ongebundeld, maar werd nu opgenomen in de recente uit-

(6) Met dank aan de heer Edouard Slagmuylder voor de gegevens over Maria-Theresia De Mol.

(7) Gegevens hierover staan in BOETS (J.), *Gezelles zelfstandige publikaties*, Antwerpen, 1979, p. 67.

gave van het *Verzameld dichtwerk 6* (*Nagelaten dichtwerk II onder de redactie van J. Boets, Antwerpen-Amsterdam, De Nederlandsche Boekhandel, 1985, p. 251. De versie luidt als volgt:*

*Felicitas,
't is vijftig jaar geleden,
Felicitas,
hoe wonderwel genaamd,
dat, in dit huis getreden,
gij aan 't verblijden kwaamt.*

*Felicitas!
Felicitas
gij zult het later vinden,
proficiat,
geen mensch en is het wijs
wat God die hem beminden
bereidt in 't Paradijs!*

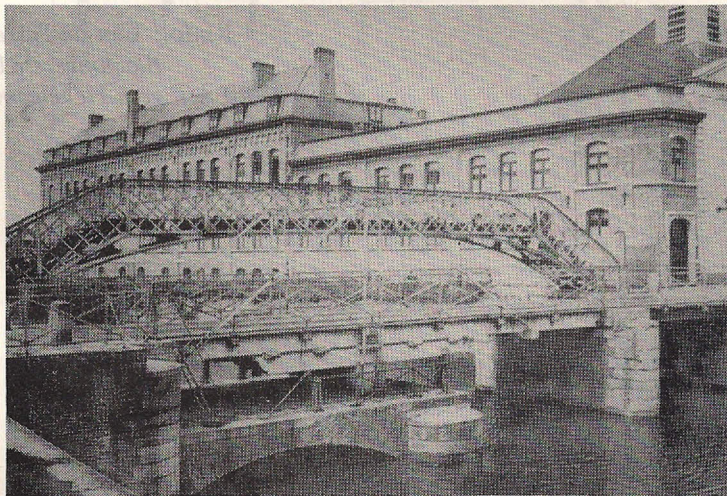
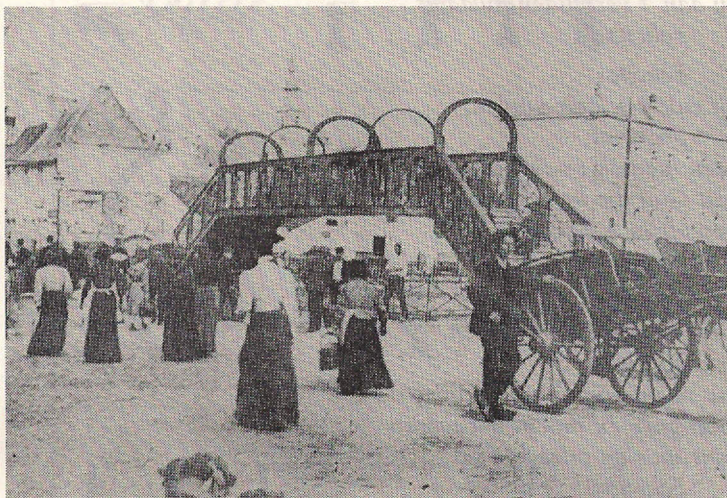
*Proficiat!
Felicitas,
voor eeuwig zal na dezen,
Felicitas,
uw naam zijn en uw loon,
God gave en mocht het wezen
eens uwe en onze kroon!*

Felicitas!
Het gedicht wordt hier bovendien van commentaar voorzien.

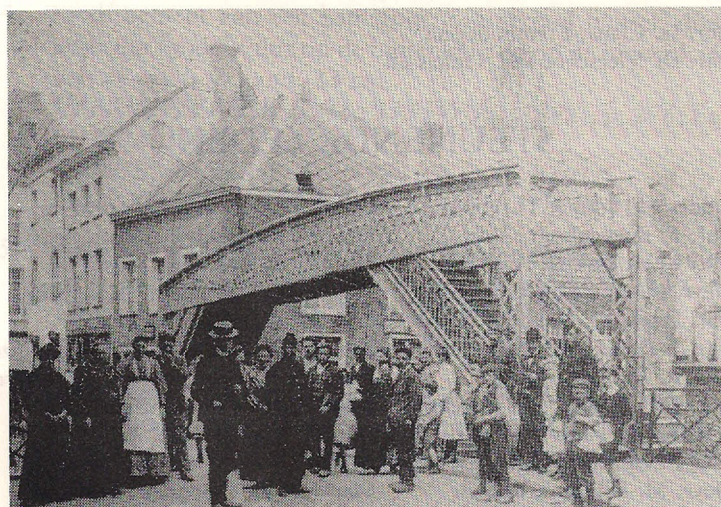
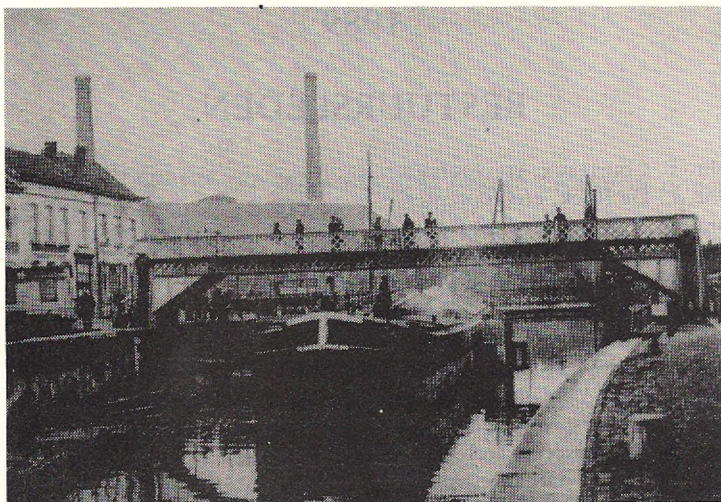
Rudolf Van de Perre
Blackmeers 81
1790 Affligem-Hekelgem

DE IJZEREN BRUG VAN POLLARE (erratum)

Wegens een vergissing bij de montage van het vorige nummer (4) zijn in bovengenoemd artikel van Dirk Van de Perre, de 4 foto's die hoorden bij illustratie 5 op een verkeerde plaats afgedrukt (p. 209 en 215). Voor alle duidelijkheid drukken we de foto's opnieuw af, ditmaal in de juiste volgorde en wij verontschuldigen ons bij de auteur en bij de lezer voor de vergissing (de redactie).

Illustratie 5: Verdwenen 19de eeuwse voetbruggen in de Dendersteden.

Eertijds sierraden in het stadslandschap.

Links: boven Geraardsbergen

Rechts: boven Aalst

onder Ninove

onder Dendermonde

LEDENLIJST "HET LAND VAN AALST" 1989

BESTUURSLEDEN

Dhr. F. Courteaux, ere-voorzitter
 Dhr. L. De Rijck, ere-voorzitter
 Dhr. A. Van Lil, ere-bestuurslid
 Dhr. L. Robijns, voorzitter
 Dhr. H. Van isterdael, ondervoorzitter
 Dhr. G. Van Bockstaele, beheerder
 Dhr. M. Cherretté, redaktiesecretaris
 Dhr. S. De Lange, redaktiesekretaris
 Dhr. B. Boel, verslaggever
 Dhr. C. Uyttersprot, archivaris-bibliothecaris
 Dhr. M. Uyttersprot, archivaris-bibliothecaris
 Dhr. M. Cock, public-relations
 Dhr. D. Van de Perre, public-relations

ERE-LEDEN

Dhr. G. Claus, Erembodegem
 Dhr. De Vleeschouwer, Ophasselt

STEUNENDE LEDEN

Ridder M. Boone, Turnhout	Dhr. J.P. Lauwereys, Appelterre
Dhr. F. Buggenhout, Aalst	Dhr. V. Meganck-De Wolf, Brussel
Dhr. M. Cherretté, Aalst	Dhr. L. Moeyersoen, Aalst
Mevr. H. Cool, Lede	Dhr. K.G. Van Acker, Merelbeke
Dhr. Daelman, Erembodegem	Dhr. W. Van Delsen, Burst
Dhr. J. De Cocker, Merelbeke	Dhr. M. Van den Berghe, Steenhuize
Dhr. R. De Gols, Aalst	Dhr. W. Van der Poorten, Appelterre
Dhr. J. De Loose, Baardegem	Mevr. E. Van der Smissen, Gent
E.H. H. De Pauw, Moorsel	Dhr. E. Van de Sype, Aalst
Dhr. P. De Rijst, Geraardsbergen	Dhr. R. Van de Voorde, Moorsel
Mevr. M. D'Haese, Melsele	Mej. L. Van Gijsegem, Hofstade
Dhr. A. D'Hoker, Mere	Dhr. F. Van Orshoven, Aalst
Dhr. P. De Smet-De Blaere, Nieuwerk.	
Dhr. G. De Smet, Deinze	Dhr. R. Van Vreckem, Denderwindeke
Dhr. M. De Vos, Denderleeuw	Dhr. H. Vekeman, Gent
Dhr. R. Eeman, Aalst	Dhr. W. Verleysen, Aalst
Dhr. J. Ghysens, Aalst	
Dhr. E. Herman, Eronddegem	

LEDEN

AALST

Dhr. J. Backaert
 Mevr. C. Borghys-Robberechts
 Mevr. C. Borms
 Dhr. H. Buyle
 Dhr. A. Clabots
 Mevr. G. Cobbaut
 Dhr. I. Coppens
 Mej. M. Coppens
 Dhr. M. De Bisschop
 Dhr. De Boeck-Moens
 Dhr. A. De Ceuninck
 Dhr. H. De Clippeleer
 Dhr. F. De Coninck
 Dhr. D. Denayer
 Dhr. E. De Ridder
 Dhr. F. De Sitter
 Mevr. M.M. De Vos
 Dhr. A. De Vuyst
 Dhr. E. De Vylder
 Dhr. N. D'Haese
 Dhr. N. D'Haese-Van den Bossche
 Dhr. D. D'Herdt
 Dhr. L. Dierckx
 Dhr. L. Fosselle
 Dhr. G. François
 Dhr. Geldhof-De Gendt
 Mevr. J. Haezaert
 Mej. M. Luycx
 Mevr. L. Mallego-Slagmulder
 Dhr. P. Matthys
 Dhr. M. Mergan
 Dhr. A. Nuel
 Dhr. D. Podevyn
 Sint-Jozefscollege
 Sint-Maarteninstituut
 Dhr. G. soupe
 Stadsarchief
 Stadsbibliotheek
 Dhr. E. Van den Berghe
 Dhr. J. Van den Bossche-Van de Maele
 Dhr. I. Van den Brulle
 Dhr. U. Van der Biest
 Dhr. D. Van der Borcht
 Dhr. E. Van de Sype

Dhr. E. Van de Velde
 Dhr. A. Van Driessche
 Mevr. E. Van Geert
 Dhr. H. Van Hautd
 Dhr. K. Van Ingelgem
 Dhr. D. Van Mol
 Dhr. W. Vermeir
 Dhr. W. Vernaeve
 Dhr. W. Wasteels
 Dhr. J. Wery

AALTER

Dhr. L. De Smet

AFFLIGEM

Benediktijnerabdij
 Dhr. L. Coppens
 Dhr. G. Nevens
 Dhr. Van de Perre
 Dhr. G. Veldeman

ANTWERPEN

Dhr. H. Charita
 Dhr. E. Houtman
 Ruisbroecgenootschap
 Stadsbibliotheek
 Vereniging voor Familiekunde
 Vereniging voor Volkskunde

APPELTERRE

Dhr. E. Cosijns

ASPELARE

Mevr. W. Broodcooren
 Dhr. F. Parker

ASSE

Dhr. V. Borreman
 Dhr. T. de Clippele
 Dhr. J. Ockeley
 Dhr. R. Van den Cruyse

ATH

Archives de la Ville

BAS-WARNETON.

Société d'Histoire

BEERSE

Dhr. I. Coppieiers

BELSELE

Verbond Oudheidkundig Onderzoek

BERLARE

Dhr. V. Thibau

BORSBEKE

Dhr. P. De Corte

BRAKELOpenbare Boekery Sint-Vincentius
Sint-Franciscusinstituut
Dhr. A. Van den Dooren**BRUGGE**Dhr. P. De Meester
Dhr. H. Ronsé**BRUSSEL**Bibliotheek van A.R.O.L.
Bibliothèque des Facultés Universitaires Saint-louis
Dhr. D.J. Braeckman
Dhr. A. de Walque
Eigen Schoon en de Brabander
Graafschap Jette
Gemeentekrediet van België
Koninklijke Musea voor Schone Kunsten
Office Généalogique
Dhr. W. Juwet
Koninklijke Bibliotheek
Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Koninklijke Musea voor Kunst en

Geschiedenis

Dhr. V. Meganck
Dhr. Reyntens
Universiteitsbibliotheek V.U.B.
Dhr. J. Van Langenhove**BURST**

Dhr. R. Beerens

CAMBRIDGE MASS. (U.S.A.)

Harvard College Library

DEINZE

Kunst- en Oudheidkundige Kring

DENDERHOUTEMDhr. R. De Bodt
Openbare Bibliotheek
Mevr. J. Vandeputte-Franx**DENDERLEEUEW**Dhr. J. De Kegel
Mevr. G. De Mecheleer
Dhr. J. De Temmerman
Dhr. M. De Vos
Dhr. J. d'Hoker
Dhr. B. Eeman
Gemeentelijke Bibliotheek
Dhr. R. Martens
Dhr. O. Stradiot
Dhr. W. Van de Perre**DENDERMONDE**Geschiedkundige Kring
Sint-Paulusabdij
Dhr. L. Tecqmenne
Dhr. R. Van Assche**DENDERWINDEKE**Dhr. G. Van de Winckel
Dhr. R. Van Hauwe
Dhr. M. Verckens**DE PINTE**Dhr. E. Looman
Dhr. Van Twembeke

DIEST

Dhr. P. Van Haute

DILBEEK

Dhr. R. De Rijck

DRONGEN

Dhr. P. Goethals

DUFFEL

Gemeentebestuur-Archief

EDINGEN

Dhr. P.J. Tijtgat

EEKLODhr. E. Bruggeman
Heemkundig Genootschap van het
Meetjesland**EMBLEM**

Dhr. P. Robijns

EREMBODEGEMDhr. A. Braet
Mej. De Rijck
Dhr. G. De Smet
Dhr. C. Meert
Dhr. F. Meert
Dhr. A. Mollaert
Dhr. F. Romain
Dhr. G. Saey
Dhr. M. Van Bockstaele
Dhr. L. Van Vaerenbergh**ERPE-MERE**Dhr. H. De Boeck
Dhr. R. De Jaeger
Mevr. N. De Swaef
Heemkundige Kring
Dhr. A. Roose
Dhr. P. Stuyver
Dhr. H. Vernaeve**GAASBEEK**

Dhr. H. Van Dormael

GAVERE

Dhr. A. De Smet

GENTBisdom Gent
Bond der Oostvlaamse Volks-
kundigen
Culturele Dienst Provincie Oost-
Vlaanderen
Dhr. A. De Decker
Dhr. E. De Rocker
Dhr. J. De Smael
Dhr. J. D'Haese
Economische Raad voor Vlaanderen
Het Land van Rode
Mej. M.L. Leroy
Maatschappij voor Geschiedenis en
Oudheidkunde

Rijksarchief

Seminarie Nederlandse Taalkunde
en Vlaamse Dialektologie

Seminarie voor Archeologie

Universiteitsbibliotheek

Mevr. C. Van den Bussche- Van den
Kerckhove

Dhr. M. Van Herreweghen

Dhr. W. Van Hille

Dhr. A. Verbeke

Dhr. E. Verroken

Dhr. L. Vervondel

GERAARDSBERGENDhr. R. Bockstal-Imbo
Bibliotheek Davidsfonds

Dhr. L. De Cock

Dhr. A. De Geyter

Dhr. R. De Pril

Dhr. J. De Taeye

Dhr. De Vlaminck

Dhr. W. D'Haenens

Dhr. L. Imbo

Dhr. J. Marchand

Dhr. F. Paeleman

Dhr. F. Pauwels-Denauw
Plaatselijke Openbare Bibliotheek

Dhr. M. Punnewaert
R.M.S.-Vrienden

Dhr. A. Schrever

Dhr. R. Van Bockstaele

Dhr. J. Vanden Houten

Dhr. W. Van der Maelen

Z.E.H. D. Van Kerckhove

E.P. M. Van Kerckhoven

Mevr. H. Van Ongevalle

Dhr. A. Van Wijenberghe

Dhr. J. Verschaffel

Vlaamse Vereniging voor Familie-
kunde

Dhr. J. Walraevens

GIJZEGEM

Dhr. H. Baetens

Dhr. E. Callebaut

Mevr. M.M. De Coster

Dhr. W. De Hul

Mevr. M.M. Lansu

Dhr. Lateur-Gysel

Mevr. L. Laurys

Mevr. L. Seghers

Dhr. J. Van Geert

GRAMMENE

Dhr. D. Herteleer

GROOT-BIJGAARDEN

Mevr. M. Bortels

HAALTERT

Dhr. H. Bruyland

Dhr. E. Huylebroeck

Dhr. M. Meganck

Dhr. L. Mertens

Dhr. O. Van Cromphout

Dhr. R. Van Steenberghe

HELDERGEM

Dhr. R. De Troyer

HERDERSEM

Dhr. A. Dierickx

Dhr. M. Pieters

Dhr. J. Vermoesen

HERENT

Mevr. M. Deprez

HERENTHOUT

Dhr. P. Van Bockstaele

HERNE

Het Oude Land van Edingen en
Omliggende

HERZELE

Dhr. M. De Buysscher

Dhr. A. Hofman

Plaatselijke Openbare Bibliotheek

HOFSTADE

Dhr. L. Buffels

Mej. P. Callebaut

N.V. J. De Nul

Dhr. P. De Winne

Mevr. C. Loric

Dhr. A. Van Caekenberghe

Mevr. M.P. Van Essche-Van der
Taelen

Dhr. W. Van Paepeghem

HOREBEKE

Dhr. M. Bousard

Dhr. R. Dumortier

IDEGEM

Dhr. P. De Cremer

Dhr. W. Van den Berghe

IMPE

Dhr. X. Meuleman

ITTERBEEK

Dhr. R. Marginet

KALKEN

Dhr. R. Hanselaar

KEERBERGEN

Dhr. A. De Grave

KERKSSEN

Dhr. M. Lievens

Dhr. P. Temmerman

Dhr. Van Berlamont-De Kock

KESSEL-LO

Dhr. J. Robijns

KNESSELARE

Dhr. A. Ryserhove

KORTEMARK

Vlaams Centgrum

LAARNE

Dhr. M. Meys

LANDEGEM

Dhr. J. Vandevelde

LEBBEKE

Dhr. J. Dauwe

Dhr. H. Goossens

Dhr. G. Ravys

LEDE

Dhr. J. Buys

Dhr. F. Caudron

Dhr. A. Collyns-Rasschaert

Mevr. H. Cool

Dhr. J. De Canck

Dhr. M.P. Fruytier

Dhr. M. D'Haese

Plaatselijke Openbare Bibliotheek

Dhr. L. Ponnet

LEEFDAAL

Dhr. A. De Poorter

LEUVEN

Dhr. P. Duville

Instituut voor Naamkunde

Dhr. R. Lievens

Universiteitsbibliotheek

LIEDEKERKE

Mevr. C. Bayens

Dhr. W. Cobbaert

Gemeentebestuur

Dhr. G. Temmerman

LIERDE

Dhr. S. Beerens

Dhr. M. Maroye

Dhr. R. Van den Bossche

Dhr. G. Van Huffel

LOKEREN

Dhr. F. Eeckhout

LOMMEL

Dhr. J. Van Bockstaele

LONDEN (G.B.)

British Library-Dutch Section

LOUVAIN-LA-NEUVE

Bibliotheque F.L.T.R.

MECHELEN

Dhr. R. De Lessines

MEERBEKE

Dhr. A. Smet

MELDERT

Dhr. E. Wauters

MELLE

Gemeentelijk Museum

Dhr. F. Steurbaut

Dhr. C. Van Cauwenbergh

MELSELE

E.H. Van der Speeten

MERELBEKE

Dhr. J. De Cocker

Dhr. R. De Herdt

Mevr. R. Van Damme

MOORSEL

Dhr. M. Fransaer

Dhr. D. Meert

Dhr. H. Van der Borgh

NIEUWERKERKEN

Dhr. H. Boeykens

Dhr. F. De Schrijver

Dhr. M. De Sloover

Dhr. P. De Sutter

Mej. E. Langendries

Dhr. W. Loy

Dhr. D. Paepe

Dhr. H. Penne-De Visscher

Dhr. P. Vandeveld

NIJMEGEN (NL)

Katholieke Universiteitsbibliotheek

NINOVE

Mevr. A. Baro

Dhr. R. Daelman

Mej. A. De Bruyne

Dhr. H. De Mont

Dhr. De Saedeleer-Pieteraerens

Dhr. E. De Trémerie

Dhr. A. De Vuyst

Dhr. J. Moermans

Dhr. P. Praet

Dhr. H. Scheerlinck

Sint-Aloyisiuscollege

Dhr. E. Slagmuylder

Dhr. A. Smet

Dhr. G. Standaert

Stedelijke Bibliotheek

Dhr. J. Van der Kelen

Dhr. J. Van Steenberghe

OKEGEM

Dhr. J. Ardans

Heemkundige Kring

OLSENE

Dhr. P. Sabbe

OORDEGEM

Dhr. R. De Gendt

Dhr. G. Roeland

Dhr. R. Van der Gucht

OOST-EEKLO

Dhr. G. Van der Eecken

OOSTENDEVlaamse Vereniging voor Familie-
kunde**OPHASSELT**

Dhr. M. Van den Berghe

OUDENAARDE

Geschied- en Oudheidkundige Kring

Dhr. G. Tack

OUTER

dhr. W. Janssens

Dhr. N. Mertens

RONSE

Dhr. S. De Smet

Geschied- en Oudheidkundige Kring

Dhr. E. Matthijs

Mej. M. Provost

Rijksarchief

Dhr. A. Roekeloos

Stedelijke Openbare Bibliotheek

Dhr. P. Van Butsele

ROOSDAAL

Dhr. H.L.M. Van Herreweghen

Dhr. R. Willems

SCHAARBEEK

Maison des Arts - De Middelaar

SCHENDELBEKEDhr. F. De Chou
Dhr. R. De Pelsmaeker
Dhr. H. Van Mello**SCHOTEN**

Dhr. P. Jacobs

SINT-AGATHA-BERCHEM

Mevr. Berleenge

SINT-AMANDSBERGE.H. J. De Venter
Dhr. F. Vanacker**SINT-KATELIJNE-WAVER**

Dhr. L. Janssens

SINT-KRUIS-BRUGGE

Dhr. L. De Corte

SINT-LIEVENS-HOUTEM Dhr. Darcos
Dhr. M. De Cock
Mej. K. De Winter
Dhr. F. Ducquet
Dhr. J. Foncke
Dhr. R. Van Langenhove
Dhr. J. Verbrugghen**SINT-MARIA-LIERDE**

Dhr. I. Van Breusegem

SINT-MARIA-LOUDENHOVE

Dhr. F. Schollaert

SMETLEDE

Dhr. G. De Winne

STEENHUIZE-WIJNHUIZE

Dhr. L. Beeckmans

Sint-Katharinabibliotheek

Dhr. W. Tuypens
Dhr. M. Van den Berghe
E.H. J. Van Hecke**TERALFENE**Dhr. M. Callebaut
Mevr. W.M. De Leyn-Kerstens**TILBURG (NL)**Dhr. E.A.C. van Stevendaal
Dhr. H.P.C. van Stevendaal
Dhr. P.R. van Stevendaal**VILVOORDE**Dhr. R. Uyttendaele
Dhr. A. Zoete**VLIERZELE**

Dhr. H. Van Bever

VOLLEZELE

Dhr. J. Jacobs

VOORDE

Dhr. W. Prieels

VRASENE

Dhr. F. Van de Velde

WELLEDhr. P. Roelandt
Dhr. R. Van de Vreken**WETTEREN**

Openbare Bibliotheek

WICHELEN

Dhr. H. Harens

WIEZEDhr. H. Heyvaert
Dhr. L. Van Driessche

WILRIJK

Universitaire Instellingen

WINKSELE

Dhr. A. Preneel

WÖRTEGEM-PETEGEM

Dhr. R. Vindevogel

ZANDBERGEN

E.H. A. Lust

ZINGEM

Dhr. L. Dhondt

ZOTTEGEM

Dhr. J. Cardoen

Centrum voor Streekgeschiedenis

College Onze-Lieve-Vrouw-van-

Deinsbeke

Dhr L. De Vos

Dhr. G. Gabriëls

Dhr. J. Janssens

Dhr. D. Lamarcq

Plaatselijke Openbare Bibliotheek

Dhr. P. Steurbaut

Dhr. F. Van de Meulebroecke

Dhr. G. Van de Meulebroecke

Dhr. N. Van den Bossche

Dhr. L. Van Durme

Het Land van Aalst

TIJDSCHRIFT VAN DE
GESCHIEDKUNDIGE VERENIGING
«HET LAND VAN AALST»

JAARGANG XLI - 1989 -

INHOUDSTAFEL

1989

W. BRAEKMAN	— "Disorders ende confusien" bij de kermisprocessie te Aalst in 1677	19
D. BUTAYE s.j.	— De Literaire Academie in het St.-Jozefscollege te Aalst van 1842 tot 1886	99
M. COCK	— Het veertigjarig jubileum van "Het Land van Aalst"	1
W. DE SWAEF en M. PIETERS	— Archeologische waarnemingen in het stadscentrum van Aalst	223
	— Het huis "De Stad van Antwerpen", Lange Zoutstraat - Aalst: Enkele archeologische waarnemingen	67
C. DE VOS	— Het roemloze einde van de Kartuizerpriorij te Sint-Martens-Lierde	179
A. GAUTHIER	— Enkele laatmiddeleeuwse dierresten uit de Lange Zoutstraat te Aalst	65
	— De middeleeuwse dierresten van het Priester Daensplein te Aalst	5
P. HUYS	— Archivalische sprokkelingen	26
P. PRAET	— Armoede te Aalst tijdens de 19de eeuw	33
K. VAN ACKER	— Het graafschap Biest: Een suggestie	77
	— De menselijk-aardrijkskundige configuratie van een oude gemeente: Merelbeke	11
	— De vierschaar van Merelbeke en de... paardenwijding	81
G. VAN BOCKSTAELE	— De aanhouding van de familie Blondel in het woelige Geraadsbergen (1789-1790)	251
	— De abdijen van het Land van Aalst en het tweede plan van Jozef II tot afschaffing van "onnuttige" kloosters (1785)	27
	— De Geraadsbergse St.-Adriaansabdij stuurt zijn novicen wel naar het Seminarie Generaal (1787)	195
D. VAN DE PERRE	— De ijzeren burg van Pollare	199
	— Onderzoek naar de echtheid van de schenkingsakte van Denderwindeke in het Liber Traditionum van de Gentse Sint-Pietersabdij	161
R. VAN DE PERRE	— Honderd jaar geleden. Guido Gezelle in onze nationale letterkunde te Ninove	277
G. VANDE WINKEL	— Het oud-stadhuis te Ninove	257
H. VAN ISTERDAEL	— Bibliografie 1988	115
H.V.I.	— Het Latijns College te Geraadsbergen	98
W. VERLEYEN o.s.b.	— Dom Gislenus Stevens (1624-1648) monnik van de abdij Affligem	87
	— De martelaren van de abdij te Affligem	235
E. WAUTERS	— Inventaris van de roerende bezittingen van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal te Aalst in 1798	247
DE REDACTIE	— In Memoriam Achiel De Vos	219

Register der Plaatsnamen

Aalgem, 252
Aalst, 1, 5, 19, 27, 28, 31, 32, 33, 65, 67, 78, 80, 84, 98, 99, 180, 191, 202, 209, 212, 223, 235-246, 247, 287

Aalter, 108

Aardenburg, 69

Affligem, 30, 87, 235

Aken, 93

Amougies, 91

Amsterdam, 73, 284, 285

Anderlecht, 28

Antwerpen, 21, 30, 69, 107, 111, 241, 278, 279, 282, 283, 285

Appels, 95

Appelterre-Eichem, 94, 199, 201, 202, 204, 208

Aspelare, 77, 255

Assenede, 108

Ath, 108

Aubechies, 78

Averbode, 30, 195

Baalgem, 87

Baardegem, 276

Baltimore (V.S.A.), 105

Bambrugge, 91

Banos (Ecuador), 109

Beerlegem, 86

Beisele, 108

Bergen, 28, 78, 93, 99, 170, 244

Berlare, 106, 111, 112

Berlijn, 277

Beveren-Waas, 107, 112

Biest, 77

Boelare, 188, 252

Bornem, 243

Borsbeke, 79

Bottelare, 83, 176

Brugge, 21, 71, 102, 108, 111, 112, 214, 284

Brussel, 21, 55, 60, 99, 105, 111, 112, 180, 181, 187, 189, 190-193, 202, 208, 235, 237, 239, 241, 243-246

Brust, 79, 91

Charleroi, 99

Chievres, 77, 78

Clermont, 99

Cobroi (Fr.), 253

Corbie (Fr.), 164

Comesse, 109

Cysoing (Fr.), 175

Daknam, 211

Deflinge, 78, 184, 187, 252

Deinze, 38

Denderhoutem, 180

Denderleeuw, 195, 276

Dendermonde, 38, 92, 96, 108, 112, 202, 209, 212, 235-237, 242, 244, 245, 287

Denderwindeke, 161

Deurle, 110

Dikkelvenne, 26

Doornik, 28, 105, 182-184, 196, 244

Dowaal, 236

Drongen, 105

Echternach (Lux.), 196

Eeklo, 38, 112

Elverdinge, 180

Elversele, 108

Ename, 28, 30, 32, 77-79, 252

Erembodegem, 108

Erpe, 102, 104, 105, 108, 109, 112

Erwetegem, 91, 188

Everbeek, 180, 253

Florefe, 30

Gembloux, 236

Gent, 9, 12, 21, 47, 55, 61, 69, 78-80, 82-84, 88-90, 94, 102, 103, 105-109, 112, 161-177, 180, 181, 191-193, 202, 211, 214, 237, 243, 253, 257, 264, 266, 268, 274, 279, 284

Geraadsbergen, 28, 29, 32, 87, 89, 91-94, 98, 179, 188, 191, 195, 202, 209, 212, 251, 271, 272, 287

Goeferdinge, 180, 252

Gook, 170

Grimbergen, 30

Grimminge, 28, 31, 32, 252

Grotenberge, 91, 92, 251

Haaltert, 195, 196, 251

Halle, 196

Hekelegem, 238

Hemelveerdgem, 183, 185

Herentals, 108

Herne, 181

Herzele, 77, 79

Heverlee (Park), 30, 195

Hofstade (Aalst), 107, 110

Hollain, 167

Idegem, 164, 210
Ieper, 196
Insingem, 252

Kalken, 105, 107, 109, 112
Kamerijk, 21
Klens (?), 253
Koekelberg, 181
Komen, 112
Kontich, 109, 111
Kortrijk, 109
Krombrugge, 81, 82
Kwaadmechelen, 273

Lampernisse, 69
Lede, 108, 180, 266
Ledeberg, 206
Leeuwergem, 91
Lemberge, 13, 82
Lessen, 212
Leuven, 21, 48, 55, 92, 99, 108, 195, 196,
242, 245, 252, 277
Liedekerke, 238
Liverpool, 113
Lokeren, 103, 106, 214
Londen, 113
Luik, 61
Luxemburg, 112

Maldegem, 112
Marche, 112
Mechelen, 48, 55, 180, 236, 277, 279
Meerbeke, 170, 174, 181
Meersen (Nl.), 80
Melle, 86
Mere, 109
Merebeke, 11, 81
Michelbeke, 188
Moenebroek, 187
Moerbeke, 188
Moorsel, 71, 238, 239
Munkzwalm, 196
Munte, 18, 77

Namen, 99
Nederbrakel, 184
Neerwaver, 238, 243, 245
Neufvilles, 91
Nieuwerkerken, 109, 111
Nieuwpoort, 266
Nijmegen, 164
Nijvel, 170, 174
Ninove, 22, 26, 28, 30, 32, 107, 110, 191,
195, 199, 201, 206, 208-210, 212, 237, 239,
246, 252, 257, 277, 287
Nukerke, 26

Oetingen, 170
Ogy, 255
Okegem, 210, 252, 255
Oombergen, 79
Oostende, 103
Ophasselt, 184, 188
Ophellissem, 195
Ottergem, 111
Oudenaarde, 30, 31, 105, 111, 237, 243
Oxford, 113

Pavia, 195
Petegem-aan-de-Schelde, 175
Pollare, 199, 286
Portland (V.S.A.), 105
Puurs, 111, 112
Ré (Fr.), 251
Rijsel, 276
Roborst, 78, 79
Roeselare, 69
Ronse, 26

Saint-Denis-en-Broquerole (Fr.), 196
Saint-Gérard, 196
Saint-Ghislain, 30, 196
Saint-Hubert, 30
Schelderode, 83
Scheldewindeke, 176
Schellebelle, 110
Schendelbeke, 184, 189
Schliers (?), 253
Schorisse, 180
Serskamp, 27
Siegburg (D), 232
Silly, 175
Sint-Denijs-Boekel (Wijlegem), 78
Sint-Eloois-Vijve, 83
Sint-Eloois-Winkel, 83
Sint-Jan, 196
Sint-Lievens-Esse, 198
Sint-Lievens-Houtem, 78, 110, 111
Sint-Maria-Lierde, 188
Sint-Maria-Oudenhove, 188, 192
Sint-Martens-Lierde, 27, 179
Sint-Niklaas, 38, 109
Smeerhebbe, 188
Spermalie (Slijpe), 31
Steenhuize-Wijnhuize, 10, 178, 198
Strijpen, 91

Temse, 167, 172
Ternat, 238
Tienen, 109
Tolembeek, 181
Tongerlo, 30, 195, 235
Torpa (India), 110
Trazegnies, 175
Turnhout, 106, 107, 109, 112

Ukkel, 190
Utrecht, 71, 73

Verdun, 78
Vermand (Fr.), 161, 175
Viane, 252
Vicoigne (Fr.), 161
Vilvoorde, 237
Vlierzele, 196
Voorde, 170

Wadelincourt, 78
Walsegem (?), 77, 79
Wambeek, 277
Waver, 245
Welden, 251
Wenen, 179, 191, 192
Wetteren, 102, 107, 112
Wieze, 202

Zandbergen, 181
Zariardingse, 253
Zegelsem, 188
Zottegem, 87-92, 97, 110, 181, 196, 251, 253

Het Land van Aalst

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Ere-Voorzitters: F. Courteaux
L. De Rijck

Ere-Bestuursleden: A. Van Lil,
initiatiefnemer en medestichter
C. Uyttersprot
Voorzitter: L. Robijns

Beheerder: G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60.19.04

Redactiesecretarissen: S. De Lange - D. Van de Perre

Verslaggever: B. Boel

Archivaris - Bibliothecaris: M. Uyttersprot

Public-relations: M. Cock

Het tijdschrift wordt uitgegeven met de steun van de Vlaamse Gemeenschap,
het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen en de stad Aalst.

Prijs voor het jaarabonnement:

Voor leden: 500 fr., steunende leden: 800 fr. en ereleden 1.200 fr. te storten
op P.C.R. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14,
9620 Zottegem.

De auteur is verantwoordelijk voor zijn artikel.

Kaftontwerp: Bart Maris, Meerbeke.

Op de kaft is de penning van "Het Land van Aalst" (1617) weergegeven.

Op de voorkaft het wapenschild van de twee steden Aalst en Geraardsbergen, en op de achter-
zijde de vijf baronieën.

Drukker: ADB-Andries, Kerkstraat 225, 1851 Grimbergen-Humbeek.

ISBN: 240 - 938 - 7 P.

Redactie

Alle kopij moet gestuurd worden naar

Dirk Van de Perre, Hoogstraat 23, 9401 Ninove-Pollare. Tel. 054/33.73.27

— HET LAND VAN AALST —
REEDS VERSCHENEN JAARGANGEN

Reeds verschenen jaargangen worden verkocht aan 450 fr. per volledige jaargang. Een enkel nummer van een lopende jaargang kost 150 fr. en een dubbel nummer 250 fr. Een enkel nummer van een oude jaargang kost 75 fr. en een dubbelnummer 150 fr.

De verzending gebeurt na storting van het verschuldigde bedrag op rekening nummer 001-0561340-77 van Het Land van Aalst, Oude jaargangen Tulpstraat 1, 9308 Aalst-Hofstade.
Tel. 053/70.21.79

Alle jaargangen zijn nog in voorraad, uitgezonderd de onderstaande, waarvan nog slechts de aangeduide nummers beschikbaar zijn:

1949 (1) uitverkocht	1961 (13) nummers 2-3-4-5-6
1950 (2) uitverkocht	1962 (14) nummers 2-3-4-5-6
1951 (3) uitverkocht	1965 (17) nummers 1-2-5-6
1952 (4) nummer 6	1966 (18) nummers 1-4-5-6
1953 (5) uitverkocht	1967 (19) nummers 1-2-5-6
1954 (6) nummers 3-4-5-6	1976 (28) nummer 1
1957 (9) nummers 1-2-3-4-5	1977 (29) nummers 1-2-4-5-6
1958 (10) nummers 3-4-5-6	1979 (31) nummers 1-2-4-5-6
1959 (11) uitverkocht	1983 (35) nummers 2-3-4-5-6
1960 (12) nummers 2-4-5-6	

NOG BESCHIKBAAR:

M. Cornelis, Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen.

Genaaid: 650,- fr.

L. Van Durne, Het Uithof van de abdij van Ninove te Dikkelvenne en Velzeke. - 1985 - 25,- fr.

L. Beeckmans, Een stenen artefact uit Bambrugge - De Burcht van de Heerlijkheid Hasselt - Een 16e-eeuwse muntschat uit Ninove. - 1985 - 25,- fr.

R. Opsommer, De Geraardsbergse Stadschepenbank 1280-1360. 1985 - 25,- fr.

Herman Van Isterdael e.a., Bibliografie van de Gemeenten van het Land van Aalst (1950-1983).

2 banden - 915 blz.: 1.200,- fr. (gebeurlijk te verhogen met 70,- fr. portonkosten).

Inhoud

Jaargang XLI

- 1989 -

Nummer 5 - 6

W. DE SWAEF en M. PIETERS, Archeologische waarnemingen in het stadscentrum van Aalst	223-234
W. VERLEYEN, De martelaren van de abdij te Affligem	235-246
E. WAUTERS, Inventaris van de roerende bezittingen van het O.-L.-Vrouwhospitaal te Aalst in 1798	247-250
G. VAN BOCKSTAELE, De aanhouding van de familie Blondel in het woelige Geraardsbergen (1789-1790)	251-256
G. VANDE WINKEL, Het oud-stadhuis te Ninove	257-275
R. VAN DE PERRE, Honderd jaar geleden. Guido Gezelle in onze nationale letterkunde te Ninove	277-285
LEDENLIJST	288-296

1989